

PERSONHISTORISK TIDSKRIFT

1949

UTGIVEN

AV

PERSONHISTORISKA SAMFUNDET

GENOM

UNO WILLERS

ÅRG. 47

HÄFTE 4

INNEHÅLL.

Se bifogat årsregister!

Elin Wägner om Fredrika Bremer

Av Uno Willers

Elin Wagners minnesteckning över Fredrika Bremer blev tyvärr blott ett fragment. Men redan i den form, i vilken den nu fått lov att publiceras, ger den ett klart besked att det var riktigt att hysa stora förväntningar om vad den bortgångna författarinnan skulle kunna åstadkomma. Det är svårt att tänka sig en med föremålet mera kongenial minnestecknare. Att fru Wägner icke var person-historisk forskare, behöver icke påpekas, men det utmärkta sätt på vilket hon löst sig från uppgiften att teckna Selma Lagerlöfs biografi var redan det ägnat väcka stora förhoppningar. Den, som haft tillfälle att under arbetets gång med henne diskutera problem, som voro förenade med minnesteckningen, kan också vittna om den energi, med vilken hon skred till verket. Hon trängde djupt in i litteraturen och företog också en del arkivforskningar, om också av obetydlig utsträckning. I stället fick hon av sin nära väninna, författarinnan Klara Johanson, låna hennes omfattande excerpt-samlingar om den av dem båda så högt beundrade Fredrika. I väninnan hade hon också den bästa väglederska hon kunde få för sina studier. Klara Johanson hade med sin märkliga edition av Bremer-brev tillsammans med Ellen Kleman brutit väg för en ny och epokgörande bild av den svenska kvinnorörelsens stora föregångsgestalt. Elin Wagners brev till Klara Johanson, som gick bort hösten 1948, innehålla alltid små antydningar om det arbete, som hon nu hade under händer. Det 25 oktober 1947 kommer hon med en hälsning till deras gemensamma väninna Gertrud Björck: »Hälsa henne och säg att det är min högsta önskan att hon kommer med sin Fredrika-bok så fort som möjligt. Jag ämnar inte forska och inte konkurrera med henne, men jag tror det vore trevligast för oss båda om vi komme med något mellanrum. Jag har ännu inte gjort ett dugg».

I ett av de sista breven, daterat på Bergslund den 1 september 1948, hade arbetet fortskridit längre, men Elin Wägner var redan angripen av den sjukdom som skulle sluta hennes liv: »Efter ett uppehåll har jag nu börjat skriva riktigt från början och har i dag 9—490130. Personhistorisk tidskrift 1949.

på morgonen legat och funderat över den första Tysklandsresan och över vad hon kan ha fått för besynnerliga idéer av Herbert Spencer. Det är svårt att vara så föga beläst som jag. Men det är mycket roligt med Fredrika. Ricarda Huch har jag nytta av, fast jag blir otålig över grundligheten. Jag tror man har vant sig av med att läsa tyska alldeles under dessa år».

Dessa små notiser äro ju helt bagatellartade, men i ett längre brev från Bergslund den 19 april 1948, som helt har ägnats åt arbetet med Fredrika Bremer-boken, har brevskriverskan gått så energiskt in på ämnet och gjort det på ett sådant sätt, att det nästan som en introduktion hade kunnat fogas till den fragmentariska minnesteckningen. Det må därför här återgivas in extenso.

Bergslund 19/4 48

Kära vän K J.

Medan jag försöker bli bekant med Fredrika, tänker jag jämt på dig. Det är ju ditt och Ellens arbete jag drar nytta av. Ofta har jag varit besluten att skriva, men det är med mig (på denna punkt) som med Fredrika att de viktigaste breven dröjer längst, har man svårast att komma i gång med. Inte för att detta blir ett viktigt brev, men det är viktigt för mig att redogöra för dig hur Fredrika för mig nästan mest blivit den som vill ta med sig sina medsystrar inför Gud och säga: vi vill inte ha mannen som medlare mellan oss och Dig. Ja i brev 950 kräver hon ju till min bestörtning och förtjusning det kvinnliga samvetets supremati. När jag läste det, tänkte jag att det *finns* ju en Aurora som Charlotte inte kunnat förstöra och det är Fredrika själv. Hur ensamstående hon är som uppenbarelse blir mig allt mera klart, och jag antar att det var i insikten härom, som hon ville omfatta allt, jord och himmel och omvandla helvetet till ett hem för uppföstran.

Jag kan inte på långt när följa henne i hennes studier, det är lika omöjligt som att resa till Palestina just nu. Men jag får väl försöka ge den bild som växer fram för mig så gott jag kan och akta mig för att bara välja brevcitat som särskilt passar. Emellertid är hon, tycker jag, en Birgittafigur mer än jag förstått det ens genom din framställning. Din eviga vandrerska var en sökerska, men också en förkunnerska som inte drog sig för någonting. Sublim, fantastisk!

Jag måste få träffa dig och höra vad du säger, bara du har tid och krafter att resonera om Fredrika som ju ligger bakom dig. Något som jag inte kan komma ifrån är att ställa hennes Från mörkret genom skuggorna till ljuset inför vår verklighet. Man kan inte lämna henne kvar i hennes egen tid. Det blir svårt och det blir tragiskt, om man inte kan rädda henne över i framtiden. Hon levde ju i en tid, då vår mekaniska civilisation var en liten slyngel som man kunde hoppas att rå på med hjälp av religion och kvinnligt inflytande.

¹ Teol. kand. Gertrud Björck är sysselsatt med ett arbete om Fredrika Bremers religiösa åskådning.

När jag nu kommer in i det sista skedet av hennes liv förefaller mig inte hennes ungdom och tidiga romaner så viktiga, men jag måste förstås försöka återställa jämvikten.

Jag har ännu inte skrivit någonting utom anteckningar och kommentarer här och var. Men jag är oerhört lycklig över arbetet fast jag känner min ovärdighet mycket mer än i början. Allt eftersom Fredrika-Aurora blir större, känner man sig förstås allt mindre skickad till arbetet. Ibland kommer annat emellan, och inte minst kommer världsskeendet emellan, men det senare komponerar jag in i mina funderingar över Fredrika.

Jag tycker att jag har tänkt på så många saker jag skulle skriva till dig. Jo nu minns jag två saker: hennes redogörelse för Fruntimmersföreningarnas verksamhet av 1853 ger hela vår socialvård in nuce, där finns, tycker jag, allting som Möller sen har lagt under socialdepartementet. Och tycker du inte att hennes fina tal vid kongressen i Brüssel visar att hon inte alldeles gav upp planen på en världsunion av kvinnor i barmhärtighetens och fredens tjänst? Tanken kommer ju åter där.

Nej nu ska jag inte uppta dig mer, jag är säker på att du som vanligt har mycket att göra och kanske dina tankar just nu är långt borta från Fredrika. Fast nej, det tror jag inte, hon är ju med i alla slags sammanhang. Med tusen hälsningar till dig och stenhuggaren.

Din Elin

(»Stenhuggaren» är korrespondensens gängse benämning på den gemensamma väninnan skulptrisen Sigrid Fridman.)

Längre fram samma år hade författarinnan kommit igång med arbetet och vände sig i ett brev den 2 juli med vissa preciserade frågor till väninnan:

Förra månaden började jag försöka skriva, men jag stördes av att jag lovat göra en skiss på Fogelstad av min uppfattning om Fredrika, och det jag skrev blev varken bok, föredrag eller akademital. Och nu är jag hemma igen och måste börja från början.

Jag tog ut Fredrikas värsta frågor till Böklin under Kristianstadstiden och de gjorde sig så bra när de ramlade över varandra. Men vad som oroar mig är, att jag inte vet hur mycket av dessa frågor som är romantiska allmänidéer. Det är ju klart att de har en stark fredrikisk färg, att de betyder något särskilt därför att de ställs av en kvinna för kvinnornas räkning så att säga, men det vore ju i alla fall bra om man kunde ställa in dem i tidens idédiskussion. Böklin var ju en typisk romantiker och under Fredrikas inflytande blev han väl vildare i sina spekulationer och sin tro på möjligheten att ge svar på allting. Quiding skulle ha anat de halsbrytande färder dessa två företog. Min tro är att Quiding inte hade en aning om vad som gömde sig bakom kollegan Böklins städade och sävliga yttre.

Undras om du vet någon bra resumé av den tyska romantiska filosofien som jag kunde ha nytta av? Förövrigt har jag uppgivit att

leta efter påverkningar och inflytanden, men här är jag osäker på hur mycken kredit jag törs ge Fredrika för dessa vilda frågor.

Den fragmentariska minnesteckning, som nu efter Elin Wägners bortgång publicerats i Svenska akademiens handlingar, har utredigerats för trycket av tre skilda manuskript¹. Det mest omfattande och också det mest givande är ett avsnitt på nästan femtiotalet sidor, som av författarinnan avsetts som arbetets första parti. Det för fram Fredrika Bremer förbi ungdomsåren, den svåra depressions-tiden 1822—1826, den första utlandsresan — till Tyskland och Schweiz — och det begynnande författarskapet. Minnesteckningens andra avsnitt är ett på Fogelstad hållet föredrag, som i tryck kommit att fylla tjugo sidor. Slutkapitlet åter är fyra sidor, som Elin Wägners skrev ned för akademiens högtidsdag den 20 december 1948. Författarinnan var visserligen nu åter hemma i Småland men hon var en av döden märkt människa, för vilken t. o. m. dessa korta anteckningar inneburo en väldig kraftansträngning. Trots att icke på något sätt var nödvändigt för akademiprogrammet var hon ivrig att ändå höras av i ett angeläget ärende. Akademiens ständige sekreterare föredrog manuskriptet och någon månad senare kunde han på Elin Wägners dödsdag återupprepa det i anslutning till några minnesord i radioekot. Det är också i hög grad befogat att dröja vid dessa sidor — de ge nämligen inte blott en kort resumé av Elin Wägners syn på Fredrika Bremer utan också ord av minnestecknerskan, vilka icke sakna en testamentorisk klang.

Det må här till slut nämnas, att hela Klara Johansons omfattande och värdefulla boksamling av hennes sterbhus efter initiativ av det litterära konsortium, som bildats för att tillvarata bl. a. hennes efterlämnade papper, år 1949 överlämnades till Svenska akademiens Nobelbibliotek, där samlingen kommer att bevaras som en enhet. Med biblioteket följde författarinnans korrespondens, vilken senare överlämnats som deposition till Uppsala universitetsbibliotek av det litterära konsortiet, av vilket f. ö. även Elin Wägners under sin livstid var medlem. Den, som skriver dessa rader, deltog i den första genomgången av detta material och har även fått älskvärt tillstånd att göra dessa citat ur Elin Wägners brev.

¹ Minne av Fredrika Bremer författat av Elin Wägners. — Svenska akademiens handlingar ifrån år 1886. D. 59 Stockholm 1949 s. 1—75.

Ett Heidenstams-porträtt.

I Kungliga bibliotekets handskriftsavdelning förvaras under signum S. 80 en portfölj med bortåt ett 30-tal blyerts- och bläckteckningar av skalden, konstnären och överintendenten A. T. Gellerstedt. Någon uppgift om hur och när dessa förvärvats till biblioteket stå icke att erhålla. Flertalet äro daterade, och då under sextio-, sjuttio- och åttiotalen. Bland de icke daterade finner man en med elegant behag utförd liten porträttbild av Verner von Heidenstam som liten gosse, sålunda tydligen härstammande från 1860-talet. Detta porträtt av den blivande skalden är kanske det bästa vi äga från denna tid, och då det förut synes vara okänt, har jag ansett det värt att åter-

givas. Några utförligare kommentarer äro knappast påkallade. Gellerstedt fick kontakt med familjen von Heidenstam genom att han som ingenjör vid Fyr- och lotsinrättningen — vars främste ledare han med tiden skulle bli — hade skaldens fader, överingenjören Nils Gustaf von Heidenstam, som chef. De båda kollegerna möttes i yrkesarbetet i liknande strävanden att ge de svenska fyrbyggnaderna en också estetiskt sätt lyckad utformning.¹ Gellerstedt och Verner von Heidenstam möttes senare mot slutet av den förres liv som kamrater i Svenska akademien. När Harald Schiller gav ut sin stora monografi över Gellerstedt, så baserade han sina uppgifter om samarbetet mellan denne och hans chef i fyrverket på meddelanden från Verner von Heidenstam.

U. W.

¹ Jfr Harald Schiller, A. T. Gellerstedt. Diktare och konstnär (1931; Sveriges allmänna konstförenings publikationer, 40, s. 61—64.

Herdaminen.

Bland svenska personhistoriska arbeten äro herdaminnena bland de viktigaste, samtidigt egendomligt nog för Sverige särskilt karakteristiska. Den bästa sammanfattningen rörande deras historia och teknik är överbibliotekarien G. Carlquists i denna tidskrift 1943 (s. 76—98) publicerade klara och förträffliga studie »Lunds stifts herdaminne. Historik och program». Den litteratur det här rör sig om är emellertid av mycket växlande värde, icke bara beroende på tidpunkten för publicering utan också på utgivarnas sinne för uppgiften, kringsyn och noggrannhet. Av pågående arbeten synes »Linköpings stifts herdaminne» dessvärre vara nästan avstannat. Det senaste häftet (del 5, h. 2) utkom 1943. Med blandade känslor mottogo fackmännen det omtryck, utan någon verklig revidering, som 1948 utgavs av C. W. Skarsteds verkligen rätt bedrövliga »Göteborgs stifts herdaminne». Sådant minskar ju avsättningsmöjligheterna för ett helt nytt herdaminne, vilket hade varit av nöden just för Göteborgs stift. Med glädje däremot ser man nu nya delar utkomna både för Kalmar och Västerås stift, liksom lundastiftets helt nya serie startat.

Rörande förste bibliotekarien dr Bror Olssons *Kalmar stifts herdaminne*, varav nu föreligger del 3. *Södra Möre kontrakt* (Kalmar 1949, 299 s.), hänvisas till rec. av andra delen (PHT 1947, s. 76 f.). Utgivarens ofta dokumenterade intresse för och fina kännedom om homiletik har även här satt spår i analyser på flera biografier av vederbörande som predikant. Kontraktskartorna, notiserna om bevarade kyrkoarkiv samt anförandet av historisk-topografisk litteratur fortsätta och äro givetvis ytterst välkomna. De inuti texten eller bland de genealogiska uppgifterna gjorda hänvisningarna till kyrkoarkivalier, tryckta bröllops- och begravningsversar o. dyl. visa att utg. sökt genom vidlyftig kontroll få fram exakta data; ibland citeras även domböcker. Ett litet påpekande i min förra rec. kvarstår, nämligen att det ibland i onödan brister rörande adelsnamn och titlar. Det är ju, fränsett exaktheten, av socialhistoriskt intresse, att Ludvig Mörner (d. v. s. Mörner af Tuna), den senare växjöbisen, som här biografieras såsom kyrkoherde i Ljungby, var friherre, men det står varken om honom eller fadern. Prästgalleriet är som alltid mycket omväxlande. Tragisk verkar bilden av »Södra Möres Gösta Berling», den mindre lyckade J. I. Sabelström i Torsås, medan teckningen av den mycket intressante och framstående prosten dr Anders Sandberg i Madesjö är av rent allmänt värde. De nu utkomna delarna 2—3 ha tryckts 1947—48, vilket låter hoppas på relativt snar fortsättning av dr Olssons värdefulla verk.

Västerås' stift var för äldsta och äldre tid sämst ställt därigenom, att Munckells bekanta herdaminne innehöll rena förfalskningar av N. Rabenius. Så mycket noggrannare har den nye bearbetaren av stiftets hävder, domkyrkosyssloman Gunnar Ekström i Västerås, gått till väga. Detta *Västerås stifts herdaminne*, vars första del omfattar *Medeltiden och reformationen* utkom, 1939 med den avd. 1, som behandlade Västerås stad, nu kompletterad med avd. 2, *Återstående församlingar*

(1949. 859 s.). Man måste vara Ekström mycket tacksam, att han tagit sin sak så på allvar och tillämpat fullt vetenskaplig metod, vilken just i fråga om dessa två äldre tidsperioder innebär en av icke fakkunniga oanad möda, liksom den visar Ekströms stora kunskaper och skicklighet också från metodisk synpunkt. Den 1939 utkomna biskopsdelen var i själva verket ett ovärderligt bidrag till vår medeltidshistoria även rent historiskt sett. Bd 1: 2 med dess landsförsamlingar kan givetvis ej ha fullt samma allmänna vikt, men från lokalthistorisk och biografisk synpunkt är det naturligtvis av icke mindre värde. En inledning om »Uppkomsten av Västerås stift» på tjugo sidor har därtill speciellt kyrkohistoriskt intresse. Vad angår biografierna så äro dessa liksom förut mönstergilla. Sigillografiskt intressant är, att E. avbildar så många prästsigill, mestadels med bomärken. Tekniken är klar och förebildlig, även om de många förkortningarna i början göra litet bekymmer innan man lärt sig dem; genom dem sparas likväl mycket utrymme och delen är ju vidlyftig nog ändå. Genealogiskt rensar förf. upp med Munckells ofta okritiska notiser, t. ex. rörande den äldre släkten Elvius' ursprung och äldre medlemmar. Mätte tid, krafter och pengar beskåras utg. för att kunna foga nya delar till de redan utkomna. Sak-, yrkes-, ort- och personregister göra verket praktiskt mycket användbart. Därtill kommer en lista med välbehövliga ordförklaringar, liksom översikt av mynt, mått och vikt.

Principiellt mest intresse av de nya herdaminne tilldrar sig emellertid Gunnar Carlquists lundsiska storverk *Lunds stifts herdaminne från reformationstiden till nyaste tid*. Härav har visserligen förut utgivits i en serie 1: »Urkunder och aktstycken» den viktiga »Visitatsbog for Lunde stift 1611—1637», som Overarkivar Björn Kornerup, Köpenhamn, med sedvanlig skicklighet och omsikt ederat (1943). Nu börjar emellertid huvudserien, utarbetad till vida övervägande delen av Carlquist själv, såsom ser. 2. *Biografier* och där först del 2. *Oxie kontrakt* (Lund, C. W. K. Gleerups förl., 1948, 458 s.). Arbetet är beräknat till omkring 15 band, varvid bör påminnas om, att det här rör Sveriges folkrikaste stift och historiskt sett ett av Nordens förnämsta — låt vara att Carlquists verk principiellt icke omfattar den medeltida högperiod, då ärkebiskoparna av Lund regerade såsom mäktiga prelater. Avgränsningen har varit nödvändig från flera synpunkter och man får blott hoppas, att en eller flera medeltidsspecialister en gång ge oss också förhistorien. Storartade förberedelser för denna äro ju gjorda. Här må blott erinras om Lauritz Weibulls stora utgåvor av »Lunds ärkestifts urkundsbok», som med delarna 3—6: 2 nu omfattar tiden 1421—1512 (h. 6: 2 tr. 1939), och »Necrologium Lundense» (1923), av vilka det senare på ett ganska fördolt ställe, nämligen i noter s. 110 ff., omfattar den modernaste och mest exakta förteckningen över de lundsiska kyrkofurstarna. Härtill har nu nyligen kommit det stora verk om *Lunds domkyrkas historia 1145—1945*, i vars första del (1946) Lauritz Weibull själv skildrat »Skånes kyrka från älsta tid till Jacob Erlandsens död 1274» och Gottfrid Carlsson »Lunds ärkesäte och domkyrka 1289—1536». Ärkestiftets upplösnings-, brytnings- och omdaningstid har därtill fått en specialbehandling i Gösta Johannesson, »Den skånska

kyrkan och reformationen» (akad. avh., Lund 1947). Även om intet av dessa verk ger herdaminne i matrikelartad mening eller om hela det katolska prästerskapet, har man dock genom dem alla det protestantiska stiftets förhistoria väl belyst.

Det intressanta med Carlquists biografiska samlingsverk ligger icke blott i det rika ämnet eller den överlägsna skicklighet och ingående omsorg varmed det blivit behandlat utan på det rent principiella planet. Jag behöver här icke ånyo referera alla de synpunkter, som Carlquist själv framställt så klart i PHT 1943 och till vilka läsaren hänvisas, endast må framhållas något av det viktigaste. Det är ofta svårt att få lekmän att förstå den för fackhistoriker självklara synpunkt, som ligger i den metodiska synen på en historisk framställnings förhållande till källmaterialet. Historiskt värde i egentligaste mening har det, som kan direkt källbeläggas, och framställningens vetenskapliga halt beror just på den teknik, som för läsaren snabbt och tydligt klarlägger vad som får anses historiskt bevisat — och varför det är så — samt vad som är av lägre värde och som får komma med blott därför, att materialet ej tillåter bättre. Medeltidsbiografien och medeltidsgenealogien ha inom svensk hithörande forskning tidigast tillämpat denna noggranna apparat, där snart sagt varje faktum och påstående direkt källbelägges. I övrig biografisk och genealogisk litteratur har man emellertid alltför länge dröjt med att närma sig denna metod och teknik, vilket naturligtvis icke betyder att man icke i stor utsträckning tillämpat den i de bättre alstren i genren, således även i de värdefullare herdaminnena, särskilt fr. o. m. L. Bygdéns över Härnösands stift. Carlquist har emellertid systematiskt tillämpat dylika grundsatser redan i sitt förberedande arbete. Detta, som tagit 12 år, har inneburit en ytterst vidlyftig metodiskt medveten genomgång av allt slags primärt källmaterial rörande hela stiftet på en gång, alltså ett excerperingsarbete ur kyrkoarkivens ministerialböcker, domkapitelsarkiven, centrala arkivserier bl. a. i Köpenhamn, pressens uppgifter etc. Alla dessa källuppgifter ha sedan inprickats på personkort, varvid biografierna alltså småningom så att säga uppbyggt sig själva. Som excerperingen även omfattat handskrifter och litteratur med biographica har ej blott den matrikelartade delen av biografien utan även själva levnadsteckningen med tiden förelegat i en fyllig stomme, där man klart kunnat urskilja, var varje uppgift tagits och därför också kunnat bedöma dess värde. I den tryckta publikationen redovisas nu källorna under varje nummer, d. v. s. efter varje biografi i noter. Genom ett särskilt förkortningstecken, en liten cirkel, anger utg. de fall, då vederbörande kyrkobok saknas eller är ofullständig för att en gång för alla klarlägga källäget för forskaren. Det är i själva verket högst betydelsefullt från ej minst genealogisk synpunkt, att så skett, ty — såsom Carlquist påpekade 1943 — utnyttjas herdaminnena i hög grad från rent genealogisk synpunkt. Denna metodiska revidering innebär därför en allmän förbättring av hela den sydsvenska släktforskningen. Det torde kunna förutsägas och är att hoppas, att den metod för redovisning av det biografisk-genealogiska stoffet, som Carlquist valt, alltmer blir ansedd som förebildlig och därför kommer att få efterföljd

i många olika slag av biografisk-genealogiska arbeten, icke blott i herdaminna.

Kulturellt ger herdaminnet, då det ändå går från reformationen, en högtintressant inblick i det urgamla danska Skånelands gradvisa omvandling till svenska provinser, vilka likvisst alltid bibehållit och bibehålla en stark särkaraktär. Liksom Olsson har Carlquist gömt biskopsdelen, i vilken han än mer än i församlingsdelarna tänker delegera vissa biografier till specialförfattare. Denna arbetsfördelning kan naturligtvis ha sina svagheter, men medför samtidigt vinster, och Carlquist själv har ju den säkraste inblick i, hur mycket metoden skall tas i anspråk.

En enkel jämförelse med Cavallins på sin tid klassiska lundensiska herdaminne visar, hur här i Carlquists verk föreligger något från grunden nytt, icke blott en revidering och komplettering. Även om detta naturligtvis icke minst beror på, att arkiven i vår tid samlats, centraliserats, ordnats och förtecknats på ett sätt, vartill äldre tider ej hade motstycke; räcker detta ej som förklaring. Det är till sist dock den kritiska, metodiskt prövande granskningen, som avgör, vilket byggnadsmaterial som är brukbart, och som också visar, vad man kan bygga upp därmed.

Här kan icke komma i fråga en vidlyftigare genomgång av de lämnade prästbiografierna, blott några exempel må ges. Oxie kontrakt omfattar bl. a. Malmö och denna ej minst under reformationen viktiga skånska huvudort står således i centrum i den utgivna delen. Denna börjar också med ett så stort namn som Claus Mortensens († 1575; biogr. av K. Gierow) och bland efterföljarna märkes Hans Christensen Sthen, också ett av de större äldre prästnamnen i Skåne, särskilt känd som psalmförfattare. Gärna skulle man ju sett, att herdaminnet omfattat även den senast verksamma generationen med för Malmö så kända namn som Albert Lysander, den lysande minnestecknaren, och Hagbard Isberg, den sociale föregångsmannen. Men utg. har i stället, av hänsyn till utrymmet, nödgats hänvisa till den nya Lunds stifts matrikel, som är under förberedande. Bland de utomstående, som medverkat, märkes, utom Kr. Gierow (se ovan), stadsarkivarien i Malmö Leif Ljungberg. Påpekas bör att utg. ger också bibliografier över vederbörande prästers tryckta arbeten. För nyare tidens präster ges ofta karakteristikerna direkt ur minnestalen vid prästmötena. För sådana har stiftet varit lyckligt lottat, då före Lysander verkat krafter som H. E. Hallberg och S. Cavallin. Av äldre prästmän från 1800-talet lägger man bl. a. märke till A. P. Gullander och språkmannen J. E. Rietz. Av de urgamla skånska prästsläkterna finner man representanter för t. ex. familjerna Bring och Munthe.

Både i Sverige och Danmark kommer det nya herdaminnet att hälsas med den största glädje och tacksamhet. Man önskar här, i likhet med för övriga herdaminnesutgivare, all lycka åt det så framgångsrikt begynte, så lärrika och läsvärda, fängslande och värdefulla nya herdaminnet för ett urgammalt stift.

Bengt Hildebrand.

Hugo Alfvéns minnen.

Hugo Alfvén, *Tempo furioso. Vandringsår*. Sthlm, Norstedt & Söner 1948. 428, (1) s., 16 pl.-bl.

När man läst Alfvéns berättelse om den del av hans liv, som han i titeln betecknar som »vandringsår», förvånar man sig över hans enastående tur att träffa på människor, som voro villiga att ge hjälp, just när han som bäst behövde sådan. Förklaringen till detta förhållande torde säkerligen ligga i den personliga charm, som konstnären i så hög grad besitter, och som också denna bok vittnar om. På en resa till Storlien, där han bestämt sig för att vila ut efter en arbetsfylld tid, träffar han av en händelse uppsalaprofessorn Oscar Quensel, som sedan kom att spela rollen av tonsättarens förstående vän och frikostige mecenat. Det är framförallt i korrespondensen med denne — tillsammans ett 80-tal brev — som läsaren får den värdefullaste bilden av konstnären under dessa år. Om de övriga partierna av boken inte på samma sätt övertyga, så roa de så mycket mera genom den utomordentliga stilistiska förmåga och berättartalang författaren besitter. Hans skildringar av sina resor äro oftast så medryckande, att man överser med det resehandbokmässiga uppräknandet av berömda orter och sevärdheter. Kanske hade man väntat att få flera skildringar av hans musikaliska upplevelser, än de få som här lämnas. Ett par operaföreställningar i Italien beskriver han utförligt och särskilt hänförd är han av Verdis konst. I Italien lär han känna den verkliga Verdi. Hans beundran för Puccinis musik är ej stor, även om han villigt erkänner tonsättarens mästerliga behandling av sångstämman och den genomgående utmärkta orkesterbehandlingen. Exotismerna i *Madame Butterfly* går här och var över gränsen till operetten, och i *Tosca* går Puccini för långt med sitt veristiska tonspråk, »som slår över till en brutal, förgrovd romantik, som illa stämde överens med Toscas röksedoftande kärleksmotiv». Helt oförstående ställer han sig till Leoncavallos *Pajazzo* — denna »bottenskrapade verism», som han uttrycker det. Om den kyrkliga tonkonsten i Italien sökte tonsättaren bilda sig en uppfattning genom sporadiska kyrkobesök, men dock endast på förmiddagarna, då det inte var gudstjänst. Vid dessa tillfällen hörde han orgelmusik — någon vokalmusik talar han inte om — och konstaterar, att det lät som polonäs, polka, menuett, schottis, gavott m. m. och musik från den unge Verdis tidsskede. Han hade väntat sig musik från Frescobaldis tid, men av denna härlighet fanns inte ett spår. Det hade gått benröta i *musica sacra*, säger han.

Under dessa år, då författaren företog sina utlandsresor, träffade han givetvis en mängd berömda musiker och de korta karaktéristiker han ger av dessa äro synnerligen träffande och humoristiska. Hur roligt har inte läsaren åt berättelsen om Nina och Edward Grieg — »de burriga Dovretrollen» — som genom sin matlust så när hade spolierat författarens resa till Spanien, och hur levande träder inte bilden fram av dem sådana man sett dem på Kröyers bekanta målning. Många kända svenskar passera också revy i denna bok, bl. a. Anders Zorn, Verner von Heidenstam, John Forsell. Ett särskilt kapitel ägnar han sin antagonist

Wilhelm Peterson-Berger, vars sakkunskap i musikaliska frågor han starkt ifrågasätter, samtidigt som han erkänner hans litterära kunskaper och mästerliga språkbehandling. När förf:s berättelse hunnit till director musices Ivar Eggert Hedenblad — Alfvéns företrädare i ämbetet — och uppsalamusikern Wilhelm Lundgren, mera känd i uppsalakretsar under namnet »Paganini», har förf. fört berättelsen fram till tidpunkten för sin verksamhet i Uppsala och här slutar denna del av hans memoarer.

B. L.

Mazerska kvartettsällskapet.

I sitt testamente förordnade grosshandlaren Johan Mazer (1790—1847) att hans omfattande notbibliotek, instrumentsamling samt ett större penningbelopp skulle tillfalla Kungl. Musikaliska akademien under villkor att ett kvartettsällskap bildades bland Stockholms musikamatörer. Med stöd av bevarat källmaterial (bl. a. musikjournaler och protokoll) samt tvenne äldre festskrifter har Einar Hedin lämnat en sakrik skildring av det just hundra år gamla sällskapet, som inrättades efter donators fränfalle (Mazerska kvartettsällskapet 1849—1949. Sthlm 1949, 128, (1) s.). En intressant inledning behandlar en föregångare till sällskapet, det s. k. »Bolaget på Djurgården» ur vars journal man får en god inblick i de musikaliska samkväm, som Johan Mazer anordnade i sin sommarvilla. Journalen omfattar blott åren 1823—32, en tid som utgör en brytningstid i svenskt musikliv; på Kungl. teatern slog den romantiska operan igenom och det 1820 bildade Harmoniska sällskapet inriktade sig på att framföra större kör- och orkesterverk. Sedan kvartettsällskapet konstituerats 1849 blev överinspektören i tullverket Johan Falkenholm dess drivande kraft. Vid hans sida stodo bl. a. borgmästaren Johan Anders Biörck och brukspatron Aug. Michaelson. Författaren redogör ingående för musikrepertoaren vid sammankomsterna, liksom för de medverkande amatörerna och yrkesmusikerna samt den under långa tider bekymmersamma lokalfrågan. Sällskapet har varit känt för en mycket konservativ smak; det dröjde t. ex. länge innan Brahms' och Berwald förekommo på programmen. Även om de musikaliska prestationerna på grund av otillräckliga repetitioner tidvis voro av rätt ojämn kvalitet, torde dock sammankomsterna haft en uppgift att fylla framför allt inom ämbetsmannaklassen innan det offentliga konsertlivet tagit någon större omfattning. Sällskapet har även givit impulser till bildandet av nya kammarmusiksällskap på olika orter, av vilka Eugène Sundbergs kvartettsällskap i Göteborg blivit mest känt. Det är främst det musikkulturellt intressanta och roande som Hedin ägnat det största utrymmet, medan det biografiska, kanske i någon mån av utrymmesskäl, fått skjutas i bakgrunden. Det är ett rätt stort galleri amatörer och yrkesmusiker som skymtar fram, men ytterst få ha ägnats en karakteristik. För den äldre tiden komma alltså minnesskrifterna av Carl Kinberg (till 50-årsjubileet 1899) och Ernst Schlesinger (till 75-årsminnet 1924) att behålla personhistoriskt värde. Med förklarlig strävan efter fullständighet har förfat-

taren beskrivit händelserna under de sista decennierna i detalj. I detta avsnitt, som något tynges av namnuppräknningar, fäster man sig kanske mest vid Sven Kjellströms insats. Det är självfallet att Kjellström, som under många år varit en pionjär för kammarmusiken i vårt land, med sin mänskliga generositet och konstnärliga entusiasm måste inta en plats i första ledet bland »mazerarna».

A. V.

Om släkten de Champs.

Från gången tid (Sthlm 1948, 135 s., 7 pl.-bl.).

Generallöjtnant Henri de Champs (f. 1869 d. 1948), vars militära bana avslutades med chefskapet för fortifikationen, utgav ett halvår före sitt fränfalle en del uppteckningar rörande sin släkt och några minnen från sin levnad under titeln *Från gången tid*. Till grund för arbetet ha främst legat författarens egna anteckningar. Han synes förlöpande ha fört dagbok ända sedan fjortonårsåldern. Vidare har han haft tillgång till sin fars i varje fall vad beträffar ungdomsåren tydligen utförliga dagböcker.

Redan i arbetets inledande kapitel framhålles avväpnande anspråkslöst att »minnena äro avsedda för släkt och vänner; måhända kunna ock mina kamrater från en lång militärtjänst finna något av intresse». Den framförda reservationen utesluter varje närgången granskning rörande metodik och framställningssätt. En anmälan av arbetet får här begränsas till att ge ett referat av framställningens innehåll och att återgiva några data, som kunna ha speciellt intresse ur personhistorisk synpunkt.

Till den senare kategorien hör utan tvivel den redogörelse, som lämnas för familjen de Champs ursprung och överflyttning till Sverige. Släkten synes så långt som kan fastställas ha varit bosatt i Belgien. Släkttavlan uppgives belagd till den år 1580 födde Arnold de Champs. Hans ättlingar påträffas sedan under de närmast följande århundradena i de belgiska städerna Flammelles, Dordt, Liège och Verviers. »Conseiller à la cour d'appel» (sv. hovrättsrådet) i Liege Jean Baptiste Remi de C. (f. 1798), författarens farfar, gifter sig 1836 i Brügge med Mary Elisabeth Austance f. 1809 i London. Hon tillhörde en engelsk släkt, som enligt familjetraditionen med vikingarna skulle ha kommit till Normandie och därifrån tagit sig över till England. Efter Napoleonkrigen hade föräldrarna till den blivande fru de Champs flyttat över till Belgien. Hennes make avled redan 1844. Den unga änkan flyttade med sin då sjuårige, ende son Charles till Paris. När pojken blev 12 år »meddelade han sin moder att han ville bli sjöofficer». Önskemålet var i viss mån besvärligt att realisera, ty Belgien hade ingen flotta. Närmast tillhands låg inträde vid brittiska marinen. Men härför krävdes brittiskt medborgarskap. Ynglingen, som tydligen visste vad han ville, vägrade att byta nationalitet. Svenske ministern i Paris som umgick i familjen, hörde bekymren och ifrågasatte om icke vederbörande skulle kunna få den åstundade utbildningen vid svenska flottan. Mor och son blev intresserade av uppslaget och våren 1850 finner man dem på väg till Sverige, närmast för att besöka bekanta från Paris, Hamiltons på Kinnekulle, men därifrån

vidare till Stockholm. Här blev unge Charles inackorderad hos kyrkoherden på Skeppsholmen i avsikt att bl. a. lära sig svenska språket och grunderna i svensk historia. Modern stannade kvar i Stockholm och blev sedan bosatt där till sin död 1895. Den målmedvetne ynglingen blev 1852 antagen som extra kadett vid krigsakademien, då ännu gemensam för armén och flottan. Officersexamen avlades 1857. I underlöjtnantsfullmakten fanns tillagt att om Sverige skulle råka i krig med Belgien skulle de C. som belgisk undersåte vara befriad från att deltaga. Sedan de första subalternåren voro gjorda, gick de C. i brittisk örlogstjänst. Under åren 1862—1864 deltog han i flera brittiska sjöexpeditioner såväl till skandinaviska farvatten som till Sydamerika och Japan. Detta parti av arbetet, som tydligen direkt stöder sig på de bevarade dagboksuppgifterna har ett betydande tidshistoriskt intresse.

Samma omdöme gäller skildringen av garnisons- och societetslivet i Stockholm åren efter återkomsten till Sverige, alltså på 1860-talets mitt. År 1867 gifter sig Charles de C. med Eva Skytte, dotter till dåv. chefen för Wendes artilleriregemente, överste C. G. Skytte. I detta äktenskap föddes författaren den 21 juni 1869. Föräldrarna bodde då Storgatan 1 i Stockholm, men flyttade 1870 till Sturegatan 6 (numera 14), som då var det nordligaste och sista huset på denna gata. 1874 köpte fadern de tomter kring Johannes kyrka, som sedermera bebyggts och ägts av familjen. Charles de C. lämnade som kommendörkapten den aktiva tjänsten och avled 1917.

Från sonens-författarens skolor i Palmgrenska skolan lämnas en hel del för tiden belysande interiörer. Efter studentexamen 1887 kom Henri de C. i militärtjänst 1888 som officersvolontär vid fortifikationen. Framställningen ger i fortsättningen glimtar från volontärs- och Karlbergstiden samt subalternåren i Stockholm och på Karlsborg. Jämförelsevis utförligt behandlas tjänstgöringen som generalstabsofficer, detta avsnitt får betraktas som levnadsbeskrivningens intressantaste avsnitt. Minnena från trupptjänsten i Boden 1914—1916, chefskapet för rikets allmänna kartverk och generalstabens topografiska avdelning 1916—1923, och från den sista tjänstebefattningen avsluta skildringen.

Många för tidsförhållandena belysande anekdoter och smådrag anföras, ofta beledsagade av återgivarens personliga kommentarer. Personkaraktärstiker förekomma sparsamt, av de mera ingående förtjäna de, som beröra de dåtida cheferna för generalstab, främst generalen K. G. Bildt, att nämnas.

Minnena äro som förut framhållits framlagda utan större pretention på vare sig vetenskaplighet eller fullständighet. De äro dock av ett obestridligt personhistoriskt intresse. De ha samlats till ett älskvärt dokument, som belyser en helt säkert sympatisk persons levnadslopp och familjeförhållanden. Det är att hoppas att de dagboksanteckningar på vilka det stöder sig en gång måtte bli tillgängliga för en framtida forskning — det gäller då framför allt det avsnitt, som behandlar generalstabstiden 1895—1923.

C. Kempff.

Juristprofiler.

Om den samling nekrologer och minnestal f. d. justierådet Nils Alexanderson utgivit med titeln *Juristprofiler — och ett par andra* (Sthlm 1948, 195 s.) gäller i fullt mått att han, i motsats till vad ofta annars är fallet, förmått forma nekrologen till en biografisk källa av högt värde. Enligt anmälares mening kunde han tagas till föredöme hur en nekrolog bör skrivas. Han är föredömlig i första rummet genom sin stränga saklighet. Han karaktäriserar sin vän och domstolskollega Petrén med att han likt den svenske lagmannen tog till sin uppgift att *rätt finna*. Samma strävan präglar hans bemödanden att söka sig fram till det väsentliga i de livsgärningar han skildrar. Men det är inte några torra meritförteckningar han lägger fram. Med ett minimum av fakta och boktitlar förmår han i koncentrerad form framställa det originella och personliga i ett författarskap eller en domaregärning. Uppsatserna om Afzelius, Sjögren och Trygger äro av större omfång än övriga; tillsammans ge de ett stycke juridisk litteraturhistoria och svensk lagstiftningshistoria. Men därjämte mäktar han åt var och en av de porträtterade personerna återge något av deras egenart. I själva verket tar han dem alla på kornet. »Jag har sökt skildra min bortgångne vän utan alla överord, sådan som han bör igenkännas av envar som blivit något närmare förtrogen med hans person och verk», säger förf. om Munch-Petersen. Envar som i någon utsträckning känt föremålen, torde besanna hans ord. Anmälares, som blott i mycket ringa mån gjort detta, kan endast intyga, att så långt hans personliga kännedom sträcker sig stämmer det på pricken. Det säregna med Köersners sätt att umgås kan inte uttryckas bättre än i förf:s ord: »Halvt kväden visa, helt förstådd, beredde honom en synnerlig njutning.» Den som träffat äldre tjänstemän från justitiedepartementet, har frapperats av den värme, med vilken de talade om Stenberg. Förf. träffar säkert rätt, när han som ett skoltidsminne berättar, att gymnasisten Stenberg umgicks även med småpojarna med naturlig kamratlighet, på lika fot. Alexanderson har starkt sinne för och tillvaratar den karakteristiska och karakteriserande detaljen. Därför får han sina porträtt att leva trots att han inte använder palettens alla färger; noga taget använder han inga färger alls. Han är så helt inriktad på gärningen i första hand och personligheten i samband med denna, att det endast är positiva drag han återger. Till detta levande intryck bidrar att han gärna väljer konkreta uttryck i stället för mera allmänna och abstrakta. Avslutningsorden över Almén äro i detta avseende illustrativa jämförda med ett par minnesrunor av annan hand: »Hans trofasta vänskap skall aldrig förgätas av hans talrika vänner.» (Sjögren) »En kärleksfullhet, en klippfast vänskap som den han bjöd tillhöra de värden, inför vilka alla ord bli små och torftiga.» (Ekeberg) »Det är tungt att aldrig mer få möta denna goda bruna blick och detta trofasta handslag.» (Alexanderson.)

På tal om Almén gör förf. den reflexionen, att »lagstiftaren och domaren utföra sitt värv . . . i halv anonymitet» i jämförelse med andra inom kulturarbetet verksamma personer. Samma reflexion återkommer i

minnesrunan över Petrén. Beträffande lagskiparen är nog detta riktigt; den stora allmänheten är knappast medveten om, att lagens hävdande är en viktig del av landets kulturella liv. Men gäller det verkligen lagstiftaren? De framstående jurister, som här framträda, torde knappast glädja sig åt en publicitet, som de inte eftersträvat och som de få ganska dyrt betala med minskad arbetsro för sina maktpåliggande värv. Och gäller det verkligen Almén? Han var vid sin bortgång en i vida kretsar känd och uppskattad man. En annan fråga är, om lagstiftaren i den mening ordet här tagits alltid är medveten om sitt ansvar just som kulturarbetare. Produkterna förskräcka understundom och han förtjänade en större publicitet, men av ett annat slag än den förf. avser. I hans galleri ingår ett flertal personer, som övervägande eller enbart ägnat sig åt domarkallet. Man är honom särskilt tacksam för dessa minnesteckningar. Utan dem hade man vetat mindre om vederbörande. Här framstår betydelsen av att den som är vittnesgill också avlägger sitt vittnesbörd och bärar undan glömskan vad som kan vara värt att bärga. Även på andra punkter kan man göra samma iakttagelse. Det är känt och omvittnat, att Trygger var en utomordentlig lärare. En av hans biografer (Ekeberg) har kallat honom en konstnär i katedern. Av katederföreläsaren Trygger ger Alexanderson en livlig och levande bild.

Ett drag, som löper genom förf:s hela framställning, är generositeten i uppskattningen av människor och verk. Han har stått dem han tecknat personligen nära på ett eller annat sätt. Han anser sig stå i skuld till dem och han gör upp räkenskapen utan prut. Någon gång tillerkänner han, vill det synas, sina föremål mera än som rätteligen tillkommer dem; men detta spelar ingen roll; generositeten visar sig vara en säker slagruta, då det gäller att finna det väsentliga och det säregna hos gärningar och personligheter. Man lägger här särskilt märke till karakteristiken av ett par politiska meningsmotståndare. Den lilla skissen av Hederstierna torde vara den bästa, som blivit gjord. Värdesättningen av Tryggers politiska insats som helhet är anmärkningsvärd. Den gäller en meningsmotståndare på ytterflygeln av en grupp från flygelmannen på den motsatta kanten av en annan. Om Trygger säger förf., att han ägde »förmågan att med bibehållen trohet mot sig själv högsint acceptera ett fait accompli och dess konsekvenser». När Trygger bildade sin ministär, stod försvarsfrågan i centrum. Trygger ville med bevarande av den organisatoriska ramen försöka en samförståndslösning. Hur dominerande denna tanke var, därom vittnar en av ministärens egna medlemmar.¹ Försöket misslyckades. Då Trygger 1937 tog avsked av första kammaren, betonade han i sitt tal bl. a. med en skärpa, som förstärktes av den då årbräckta stämman, att försvarsfrågan aldrig i längden kan lösas av en folkmajoritet. På den som åhörde talet gjorde det ett något förbryllande intryck. Man började vid denna tidpunkt, under trycket av de yttre omständigheterna, skönja konturerna till en samförståndslösning i försvarsfrågan. Hans tidigare misslyckande hade uppenbarligen gått honom djupt till sinnes. Hur djupt, därom vittna hans avskedsord i sin mån; och även om det jämnmod, med vilket han accepterat detta fait accompli.

¹ Ekeberg, Svensk juristtidning 1943, s. 657 ff.

»Det är deras författare nog att veta sig icke på någon punkt ha avvikit från en livligt erfaren sanning», deklarerar Alxeanderson i sitt förord. Den som läst hans bok är inte böjd att jäva hans påstående, även om han på någon punkt anmäler avvikande mening. Nedan skola några supplerande anmärkningar fogas till vissa av porträtten.

Författaren har ägnat Afzelius den utförligaste levnadsteckningen och den bäst genomarbetade. Han framför honom i helfigur. Det är ett känt faktum, att Afzelius vägrade att taga ett politiskt ansvar. Han var så angelägen att fastslå detta, att han bland sina papper lämnade några anteckningar till sin blivande efterträdare i Svenska akademien, däri detta betonades. De upplästes av denne i hans inträdestal. Alexanderson lämnar en psykologisk förklaring till detta förhållande, som synes sannolik. Hans motvilja på denna punkt bottnade till sist i ett oavvisligt personligt behov att stå fri och att inte binda andra; ett drag som löper som en röd tråd genom hans redogörelse för partibildningarna i första kammaren.¹ För att rätt lära känna personligheten Afzelius rekommenderar förf. hans riksdagstal och nämner särskilt hans anförande om prygelstraffets återinförande. Han kunde även ha framdragit talet vid Svea hovrätts 300-årsjubileum², därför att det är så utomordentligt karakteristiskt för Afzelius' sätt att gå till väga. Han griper några väsentliga element hos sitt ämne och sammanfogar dem till ett helt, presenterar det i ett nötskal. Med några ord klargör han betydelsen av det initiativ som togs, då den kungliga rättskipningen efter flera generationers fåfänga ansträngningar äntligen fick sin första fasta organisation och klargör även varför den inte kom att svara mot upphovsmannens avsikter och syften. Därefter lämnar han några mycket kortfattade referat av ett antal omsorgsfullt valda mål, som illustrera olika sidor av den nya domstolens verksamhet. Han säger sig vilja ge »en fläkt av andan hos den hovrätt, som idag för 300 år sedan kallades till liv». I själva verket lyckas han skapa en förtätd tidsstämning. Slutligen gör han en jämförelse mellan domarens ställning då och nu och ger därigenom en antydan om utvecklingen. Allt detta gjutes i en språklig form, som äger ett sakrikt innehåll utan att belastas av saklig tyngd. En annan av Afzelius' minnestecknare³ har tillagt honom egenskapen *elegantia juris*; han synes ha besuttit den i framstående grad.

Om Wedberg säger förf., att hans produktion utmärkes av »hart här impeccabel exakthet i alla de otaliga sakuppgifterna». Impeccabel är kanske inte det rätta ordet med tanke på Westmans granskning⁴, som förf. nämner i detta sammanhang, men vars innehåll han inte alldeles korrekt återger. Westman har påvisat ett par källkritiska misstag — som synder betraktade måhända de minsta som även en lärd och skarp-sinnig och rutinerad arkivforskare kan begå —, de hava dock inverkat på rekonstruktionen av det historiska händelseförloppet. Förf:s omdöme tarvar inskränkning också ur andra, viktigare synpunkter. Wedberg

¹ Svensk tidskrift 1921, s. ff.

² Tryckt ibidem 1914, s. 171 ff.

³ Sjögren: Svensk juristtidning 1918, s. 242.

⁴ Historisk tidskrift årg. 44: 1924, s. 317 ff.

påtog sig en central uppgift i svensk rättshistoria. Han ägde genom personliga egenskaper, framstående jurist och ypperlig humanist som han var, och genom sin ställning som mångårig ledamot av den domstol, vars öden han ville skildra, enastående förutsättningar för att lösa denna uppgift. Hans stora kärlek till materialet, vilket han suveränt behärskade, och hans därav betingade sinne för den kulturhistoriskt målande detaljen förledde honom emellertid till en viss ensidighet i kompositionen.

Stjernberg hade enligt förf:s vittnesbörd för vana att vid nachspielen i förtrolig krets släppa sig lös i studentikos stil. Förf. präglar härför termen samkvämsumgänge. Det ligger väl någon betydelseskiftning i ordet i förhållande till dess sammansättningsdelar, men det har bl. a. det felet att vara bokstavsrikt som en tusenfoting. Under denna samvaro mellan skål och vägg kunde Stjernberg frestas att »handskas något vårdslöst med fakta och teser». »Men i sitt vetenskapliga skriftställarskap gick han fram med den samvetsgrannaste akribi», tillägger förf. Beträffande den del av Stjernbergs författarskap, som kan anses vara produkten av hans hobbyläsning, gäller emellertid just omdömet, att han handskas något vårdslöst med fakta och teser. Han hade en svaghet för att göra historiska paralleller och om inte själv ställa prognoser åtminstone selsätta sig med författare som gjorde det. Han tog gärna till utgångspunkt en tes av någon antik författare, helst grekisk — han tycks ha haft ett visst behov att antyda, att han läste sina auktorer på originalspråket. Jämförelsen gick som oftast ut på att uppvisa överensstämmelsen mellan antika och moderna förhållanden. Bevisvärdet i dylika sammanställningar är alltid tvivelaktigt — minst sagt. Mycket beror av vem som gör dem. Det kan inte vara någon tvekan om, att Harald Hjärne varit hans förebild; denne citeras så gott som alltid i dessa sammanhang. En jämförelse mellan deras olika sätt att gå tillväga är ganska upplysande. När Hjärne tar upp en tes från en antik författare, betraktar han den som ett vittnesbörd om hur vederbörande uppfattat eller ställt ett visst problem och tesen provas mot vad man ur andra källor kan veta om det historiska skeendet under samma tid. När den sedan konfronteras med en annan tidsepok, modern eller historisk, är det för att påvisa, att problemet i en skenbart olika gestalt är detsamma eller också att det under tiden skiftat karaktär och nu blivit ett annat. Det är till de grundläggande problemen han söker tränga ned, och olika tiders lösning intressera honom i första hand i den mån de kunna ge oss en säkrare kunskap om problemets natur och innersta kärna. Stjernberg nöjer sig ofta med att påvisa enbart formella likheter; understundom är hans tes så vid och hållen i så allmänna ordalag, att överensstämmelsen blott blir skenbar; men framför allt, han tenderar att betrakta sina teser som en gång för alla giltiga lösningar på det uppställda problemet och försummar att pröva dem mot det historiska förloppet eller prövar dem i varje fall bristfälligt. Då det gäller att bedöma värdet av prognoser kommer allt an på vilka krav man ställer på den efterföljande verifikationen; det är främst två tyska författare, Martin och Rohrbach, som Stjernberg i detta sammanhang behandlat. Vid den tidpunkt, då Stjernberg skrev, tedde sig deras förutsägelser i den mån utvecklingen inte redan dementerat dem tvivelaktiga — vilket förf. också till hälften medger —,

numera är den saken otvivelaktig. Det bör givetvis inte vara någon förmenat att till egen och andras förnöjelse göra historiska paralleller. Stjernberg tillmätte dem tydligen ett bevisvärde, som de icke ägde, eftersom han lät samla och utge dem. Förströelsen blir därigenom inte alldeles oskyldig. — Kontrasten mot Stjernbergs övriga författarskap är påtaglig. Hans framställning är genomgående i formellt avseende omsorgsfullt utarbetad och han eftersträvar att kroka olika tankekedjor i varandra för att bilda en sluten krets. Även här stöter man stundom på en vårdslöst framkastad tanke, som inte låter infoga sig i tankekedjan. Därbakom torde ligga en bestämd avsikt — att väcka förargelse, att väcka eftertanke och ge anledning till diskussion. Det är i de kriminalpolitiska uppsatserna, i stor utsträckning debattinlägg vid olika konferenser, man möter denna företeelse.

I uppsatsen om Afzelius ägnar förf. ett avsnitt åt Afzelius' stil. »Framställningen är», säger han, »i högsta grad enkel, osmyckad, rent saklig, nästan fri från bilder och retoriska figurer». Och vidare: »Men det kommer något till: förmågan att få sin egen inre ton att klinga ut i ord.» Detta kunde lika väl vara sagt om förf:s egen stil. Den har medvetet ett kärvare skaplynne än Afzelius'. När denne tog sitt inträde i Svenska akademien, hälsades han av Billing, som anförde några ord ur motivering vid ett av akademiens tidigaste inval: »Konsten att tolka rediga tankar med korta, starka och sanna ord, till vilka ej kan givas tvenne bemärkelser, och som framföra tanken med samma klarhet som den är alstrad, blir aldrig gammalmodig, utan behåller alltjämt sitt värde.»¹ Förf:s språk är fritt från onödig utsmyckning; han använder gärna de korta men undviker helst de starka orden. Ändå är det i hög grad uttrycksfullt, och synes framföra hans tanke med samma klarhet, varmed den är alstrad. Det ådagalägger hur obehövt det är att till det yttersta utnyttja språkets förråd av superlativer. Redan ett ringa missbruk gör dem lätt verkningslösa. Förf. är även sparsam i bruket av litterära citat, varmed det vanligen bedrives så mycket ofog. Där de någon gång förekomma, bidraga de till karakteristiken av personerna. Även beträffande språkdräkten kan han uppställas som mönster. Förf:s arbete är fördömligt i sin stränga saklighet och sin stränga form.

Genom hans förmedling får man stifta bekantskap med en rad prominenta personligheter, huvudsakligen jurister. Därjämte med ytterligare en, kanske den intressantaste, avgjort den mest charmerande — författaren själv.

B. G. Cederström.

S. A. Hedin.

Hellström, Gustaf, Minne av Adolf Hedin. (Svenska akademiens handlingar Sthlm 1948. 451 s. 1947.)

»Blott få av dem som voro namnkunniga i livet, bliva minnesvärda efter döden», uttalar Adolf Hedin i en nekrolog över sin rektor O. J. Gumælius i Ny illustrerad tidskrift 1876. Båda attributen: namnkunnig

¹ Svenska akademiens handlingar. 1907—08, s. 70.

och minnesvärd äga tillämpning på honom själv. Han intog en framskjuten och framför allt uppmärksammas plats i samtidens offentliga liv. Det är i någon mån ägnat att förvåna att han inte efter döden i högre grad än vad som blivit fallet gjorts till föremål för biografisk framställning. Den litteratur, som överhuvud taget finns, leder av samma sjuka som en engelsk kritiker kallat lues boswelliana. Akademiledamoten Hellström har därför påtagit sig en tacksam, men samtidigt vanskelig uppgift, när han valt Hedin till ämne för en minnesteckning för Svenska akademiens handlingar. I några effektfulla inledande satser konstaterar författaren; att den tid Hedin levde under »var en epok av inre expansion och av revolutionerande förändringar, vilkas like Sverige aldrig tidigare skådat». Resultaten av den politiska utveckling landet genomgick äro kända; det är det samhälle vi nu leva i; men om de orsaker, som framdrevo denna utveckling, veta vi ännu i många stycken ganska litet och om enskildheterna i utvecklingsprocessen ännu mindre. Om den roll samtidens framträdande politiska personligheter, och bland dem Hedin, som förvisso hade ett ord med i laget i de flesta politiska frågor på dagordningen under hans tid, om den verkliga roll de spelat och det inflytande de utövat kunna vi väl ställa frågor men knappast besvara dem med någon högre grad av tillförlitlighet, därtill äro allt för många factorer ännu ovissa. Varje försök till sammanfattning måste under sådana förhållanden bli blott preliminärt och ha karaktären av provisorium, samtidigt som det vid varje tidpunkt är lika angeläget att på de villkor, som stå till buds, söka skaffa sig överblick.

Beträffande Hedin föreligger ett tillräckligt och någorlunda lätt-tillgängligt material för att göra en sammanställning lönande. Hans viktigaste tal och skrifter äro samlade och utgivna av Spångberg; i första delen av Spångbergs utgåva ingår en förteckning av hans övriga skrifter; den är inte alldeles tillförlitlig och inte alldeles fullständig men utgör icke desto mindre ett förträffligt hjälpmedel vid en orientering över Hedins produktion, särskilt värdefull då det gäller hans publicistiska verksamhet. Hans verksamhet som riksdagsman är lätt åtkomlig i riksdagstrycket. Under ett långt liv har Spångberg vidare med trägen möda samlat allt arkivmaterial han kunnat komma över till belysning av Hedins liv och gärning; detta material är numera i vissa delar, och som man har anledning att tro de ur biografisk synpunkt viktigaste, ordnat och förtecknat och står till forskningens förfogande. Minnestecknaren har därför inte behövt stöta på för en icke rutinerad arkivforskare oöverkomliga svårigheter, och han har rimligen räknat med detta förhållande. Slumpen har dessutom gynnat honom. Genom en tillfällighet har han kommit över en hittills okänd och onyttjad brevsamling, som kastar ett bjärt ljus över Hedins sista år.

Varje biografisk författare löper risker, som äro inneslutna i själva litteraturarten. Det ligger alltför nära till hands att lösgöra föremålet ur hans miljö och behandla honom som en fristående storhet, framträdande i skulptural skärpa. Särskilt när det gäller en politisk personlighet har författaren svårt att undgå att se och döma de politiska företeelserna ur föremålets synpunkt, perspektiven bli gärna på så vis förskjutna. Hellström har redan från början uppmärksammat faran, och för att

förebygga den lagt ned ett omsorgsfullt och omfattande arbete på miljöteckningen. Denna utgör måhända den värdefullaste och den originellaste delen av hans framställning. Författaren har företrädesvis utnyttjat litterära källor och litterära bearbetningar, dem känner han tydligen bäst till. Han använder dem med smak. Man fäster sig vid den fyndighet, med vilken han brukat Lagergrens Minnen vid teckningen av Hedins barndomsmiljö. Skildringen av studenttiden hör till bokens roligaste partier — man märker att författaren själv här varit särskilt road. En och annan auktor väcker kanske någon förvåning; så åberopas exempelvis Mortensen som auktoritet vid bedömandet av 1840-talets sociala förhållanden. Det kan emellertid inte hjälpas, att hela denna framställning på sätt och vis bryter ramen och blir ett självständigt helt för sig. Hedin fattas nämligen. Det är knappast författarens fel. Man vet i själva verket så gott som ingenting eller i varje fall påfallande litet om hans barndom och ungdom. Noga taget vet man inte mycket mera om hans senare liv. Hedin var som författaren säger »även för en svensk en om sina personliga förhållanden mycket förtegen person». Att döma av hans avskedsord till andra kammaren, där han talar om riksdagen som sitt andra hem, var det hans ambition kanske under hela hans offentliga bana att låta personen helt uppgå i gärningen. Han saknar vet i privatliv i vanlig bemärkelse. Han blev tidigt en berömd man, ehuru hans berömmelse alltid var omstridd. Omkring berömda män uppstå som oftast en sky av vittnen, mer eller mindre tillförlitliga. Människor som haft någon beröring med vederbörande före berömmelsens dagar lägga den på minnet och torgföra den gärna, även om relationerna äro aldrig så obetydliga. Om Hedin finns i den samtida tryckta och otryckta memoarlitteraturen så långt man känner den överraskande få vittnesbörd av denna art. Allt tyder på, att han från sin tidiga ungdom lyckats bevara sitt privata inkognito och att detta var ett framträdande karaktärsdrag hos honom. I möjligaste mån gjorde han sig oåtkomlig. Den som söker personligheten innanför verket, och det är dit Hellström syftar, möter här en extra svårighet. Av vad som finnes av dylika vittnesbörd gör minnestecknaren ett sparsamt bruk, alltför sparsamt har det från visst håll anmärkts. Emellertid belysa dessa uttalanden i hufvudsak endast drag i Hedins fysionomi, som författaren framhävt och som eljest äro väl kända: hans koleriska temperament, hans ironiska och sarkastiska lynne. Man förstår så småningom avsikten med hans återhållsamhet. Den tjänar till att desto skarpare framhäva det enastående i det fynd han gjort: brevväxlingen med Hilma Söderberg. Genom denna är han i stånd att sprida ett klarare ljus över Hedins enskilda liv under hans levnadsafton än under någon föregående period av hans levnad.

Läget blir ett annat, då Hedin träder inför offentligheten, först som skandinavistisk studentkoryfé, senare som publicist, slutligen som politiker. Gärningen framträder. Författaren har, stundom överraskande, på det hela taget skickligt infogat den i sin miljöteckning. Han lägger med rätta stor vikt vid de femton breven och ägnar dem en utförlig självständig analys. Därefter följer en skildring av Hedins första riksdagsår. Här avbrytes den kronologiska framställningen. I fortsätt-

ningen upptagas olika frågor, som Hedin företrädesvis omfattat med sitt intresse, och följas summariskt genom hela hans riksdagstid, utförligast försvarsfrågan, vilken författaren betraktar som »ett paradigm på hans politiska verksamhet överhuvud taget». Hans motivering för denna disposition är egendomlig. »Har man följt honom (Hedin) under skandinavismens tidsskede och tagit del av hans 'Femton bref', har man i stort sett hans bild från de återstående trettiofem åren av hans liv klar för sig.» Hans verksamhet lider trots sin omfattning enligt författarens mening av »ett drag av monotoni». Hans uttalande är svårförståeligt. Hedins riksdagsmannabana är fylld av dramatiska episoder, som skänka den erforderlig omväxling. Hans konsekventa fasthållande vid de en gång fattade målen, trots tillfälliga avsteg och nödvändiga kompromisser, skänker hans gärning en enhetlig prägel och en monumental resning, som endast få insatser äga. Författaren kunde ha anfört en annan motivering, som är ovedersäglig. Att mera i detalj följa Hedins verksamhet som riksdagsman skulle ha lett till en utförlighet, för vilken han inte kunnat bereda utrymme. Som det nu är, ha dessa politiska kapitel blivit en smula rapsodiska och fått en ganska löslig komposition. Ett följdriktigare utnyttjande av de femton breven hade erbjudit en lyckligare lösning. Hedin framträder här från början s. a. s. fullrustad. En undersökning av hans gärning i riksdagen, som tar breven till utgångspunkt och följer den uppställning av de olika frågorna Hedin där gjort, skulle, även om den bleve summarisk, ha givit annan stadga och stramhet åt kompositionen av ifrågavarande parti av författarens bok.

I Hedins plikter under hans första kondition som publicist ingick även uppgiften att vara litteraturanmälare. Hellström har ägnat ett kapitel i sitt arbete åt Hedin som estet och litteraturkritiker. Det innehåller flera intresseväckande uppgifter och synpunkter. Härtill skall blott fogas några supplerande anmärkningar. Författaren fastslår Hedins negativa förhållande till romanen. Ingenting kan bättre belysa detta än minnesteckningen över hans nära vän August Blanche. Brorsparten av utrymmet tilldelas förklarligt nog politikern, men den del som upplåtes åt författaren är iögonfallande torftig och intetsälgande. Men Hedin var väl hemmastadd i sina klassiker, d. v. s. dem han erkände som sådana. I en anmälan av Dorées upplaga av *Divina commedia* lämnar han intressanta uppgifter om lån, som Macaulay gjort från Dante i några av sina essayer. En tidigare opublicerad recension av ett arbete av Theodor Hagberg om Cervantes, tryckt i *Tal och skrifter*, visar en anmärkningsvärd förtrogenhet med Cervanteslitteraturen. I en artikel om en ny Tegnérupplaga i *Ny illustrerad tidskrift* 1872 yrkar han på större fullständighet och framhåller jämte riksdagsanföranden och utskottsbetänkanden breven såsom värda att publiceras; han har en klar uppfattning om Tegnér's epistolära storhet. Det skulle dröja i det närmaste 50 år, innan dessa riktiga och rimliga krav uppfylldes. — I just detta sammanhang hade måhända en sida av Hedins verksamhet förtjänat att upptagas till behandling, nämligen hans strävanden att förbättra och utvidga den litterära äganderätten. I samband därmed borde ett av hans arbeten, som författaren på annat ställe i sin bok ganska utförligt referar, skriften om Ludvig XIV:s tidevarf, närmare ha ana-

lyserats. Hedin lät i riksdagsmatrikeln upptaga sig under titeln litteratör. Han räknade sig till pennans män. Han var mån om sitt yrkes heder, angelägen om att förbättra dess utöwares villkor. Den ovannämnda skriften är avfattad med en även för Hedin ovanlig skärpa i tonen. Den kan möjligen förklaras av kränkt yrkesstolthet. Karakteristiken av Boussuet närmar sig karrikatyren, men den är gjord med ovanlig brio, och teckningen av Chapelain som Colberts och konungens litteräre fogde hör till de saker man minns.

Hedins inflytande som litteraturkritiker var, vilket Hellström också påpekar, säkerligen obetydligt. Större roll har han däremot spelat som historiker eller rättare uttryckt som historisk publicist. Detta ämne vore otvivelaktigt värt ett eget kapitel och det måste betraktas som en avgjord brist i minnesteckningen, att en sådan sammanställning saknas. Författaren har inskränkt sig till att behandla den del av hans historiska författarskap, som berör de utrikespolitiska och unionspolitiska frågorna samt den ovannämnda skriften om Ludvig XIV:s tidevarv. I Hedins produktion ingå emellertid flera arbeten som delvis bygga på självständig forskning, samt ett stort antal artiklar över olika historiska ämnen och författare. De vittna om grundlig orientering och en omfattande beläsenhet över ganska vidsträckt områden. Materialet är i huvudsak förtecknat av Spångberg och därför lättillgängligt. Det har sagts, att Hedin i sin historieuppfattning skulle vara starkt påverkad av Geijer. Beviset härpå har man funnit dels i hans på sin tid uppmärksammade polemik mot Fryxell, dels i några om en utomordentligt hög uppskattning vittnande uttalanden om Geijer och några citat från honom, gjorda vid olika tillfällen. Skriften mot Fryxell bevisar emellertid ingenting. Hedin ådagalägger med all önskvärd skärpa den bristande litterära redbarheten hos Fryxell och det är detta han vill uppvisa; han avböjer uttryckligen att ingå i diskussion om Geijers historieuppfattning. Att han är väl hemmastadd i Geijers skrifter, framgår klart. Hans uttalanden om Geijer äro så pass allmänt hållna, att man knappast därur kan dra några säkra slutsatser och detsamma gäller citaten från Geijer. Det är fråga om sådana satser, som att människan är ett sent begrepp i historien och om frihetens realiserande som historiens mål. Hellström har riktigt anmärkt, att Hedins uppskattning av människovärdet har andra rötter än Geijers och att hans frihetsbegrepp har en politisk, Geijers en filosofisk motivering. Hedins historieuppfattning är utpräglad pragmatisk i samma mening som upplysningsfilosofernas och det är väl frågan, om det inte är där han hämtat den liksom hans historiekritik är utpräglad rationalistisk och faller i tråd med de franska 1700-talshistorikernas. Här föreligger i varje fall ett problem, som kunde vara värt en närmare undersökning, liksom en granskning av Hedins historiska publicistik överhuvud taget. Den är säkert både lönande och roande. Ämnet har betydelse för Hedins biografi även i andra avseenden. Historiska analogier, paralleller och anspelningar ingå som viktiga beståndsdelar, stundom som bevismedel i hans politiska tal och hans anföranden i riksdagen. Fråga är, om inte just det historiska godset i de senare skiljer dem så avsevärt från den parlamentariska grödan i dåtidens andra kammare. Jämväl hans sätt att gå till

våga vid utredningen av olika spörsmål har sannolikt rönt inflytande av de metoder han tillägnat sig under sina historiska studier. — Till ett sådant kapitel borde lämpligen anknytas några observationer om Hedins stil både som talare och skriftställare. Han hade ett hett temperament, som givetvis avspeglade sig i hans sätt att uttrycka sig och vållade att han ofta förivrade sig, på äldre dagar kanske alltid. Hans herravälde över språket förledde honom ej sällan att gå till påtagliga överdrifter. Hans skarpa ironi och outrotliga behov att säga sarkasmer markerade dem ytterligare. Han ägde en förmåga att inpassa enskilda frågor i stora sammanhang; stundom offrade han härvid åt svagheten att insätta till synes små ting i alltför vida perspektiv. Allt detta tillsammans bidrog antagligen till att motverka hans avsikter, till att minska effekten av hans ord, åtminstone hos en så föga lätttrörd församling som riksdagens andra kammare.

Minnesteckningen över Hedin är skriven på ett utomordentligt behagligt, ledigt och flytande språk, som gör läsningen till ett nöje. Den har alla de stilistiska förtjänster, som man väntar av en bok av författaren Gustaf Hellström.

* * *

Slutligen skola här tillfogas några ord med anledning av den pressdiskussion, som uppstått omkring författarens arbete. En anmälan av docenten Thermaenius i Svenska Dagbladet gav upphov till ett replikskifte mellan författaren och recensenten. Sedermera publicerade den sistnämnde en längre recension i Statsvetenskaplig tidskrift. Recensionen föranledde undertecknad till en kritisk granskning i Dagens Nyheter, vilket i sin tur framkallade ett par replikskiften mellan recensenten och undertecknad. Det är inte skäl att ingå i några detaljer i detta meningsbyte, men ett par huvudpunkter torde böra beröras. I sin ovan nämnda recension har recensenten dels påvisat ett antal sakfel, dels förebrått författaren för bristande noggrannhet vid citering och användande av källor, dels anklagat honom för obehörigt utnyttjande av andra författares arbeten. Vad först sakfelen beträffar har recensenten — även om hans framställning innehåller en kärna av sanning — gjort sig skyldig till måttlös överdrift. Det finns sakfel i Hellströms bok, somliga äro vanprydande, i det hela ha de ingen nämnvärd betydelse för sammanhanget. Svenska akademiens handlingar framträda i en gång fastslagna typografiska former, som inte medge samma detaljerade redovisning av källor och litteratur som exempelvis akademiska avhandlingar. De författare som uppträda i handlingarna måste söka sig andra utvägar för att redovisa för sina ev. lån och beroendeförhållanden. Om detta toges med i beräkningen, kan det ändock sägas, att Hellström brustit i noggrannhet vid dokumentationen. Även här innehåller recensentens framställning en kärna av sanning, men även här gör han sig skyldig till svår överdrift. Recensentens anklagelse mot författaren för bristande litterär redbarhet är helt och hållet oriktig. Den synes vila dels på ett missförstånd beträffande sättet att dokumentera i akademien handlingar, vilket här ovan berörts, dels på en missuppfattning

av ordet plagiat, som i detta sammanhang användes. Hellström har i in bok lånat av olika författare. Han har gått fullt öppet till väga och där deklarerat dem alla. Det kunde som sagt ha skett med större noggrannhet. Om något fördöljande kan det inte vara tal; hade han velat bemantra sina förbindelser, hade han säkerligen uttryckt sig försiktigare. Kritiken på denna punkt är överhuvud taget fel inriktad. Man kan givetvis diskutera, huruvida han valt sina auktorer riktigt och om han ställt sig i alltför nära beroende av den ene eller den andre men detta är en annan sak och det torde vara tvivelaktigt, om recensenten vill hävda en sådan mening. Hans bevekelsegrunder förefalla till sist härleda ur en missriktad nitälskan för den historiska vetenskapen.

B. G. Cederström.

Söderköpings medeltidshistoria.

S:t Ragnhilds Gille i Söderköping har med bidrag från Söderköpings stad och Humanistiska fonden utgivit en monografi över »Söderköpings historia intill 1568» (Lund 1949, XX + 390 sidor); boken ingår i serien Stadsmonografier utgivna i samarbete med Institutet för folklivsforskning, Stockholm, och som huvudförfattare står fil. dr *Sven Ljung*.

Söderköping är en av våra viktigaste medeltidsstäder och intog fram till sekelskiftet 1600 den ställning, som sedan tillfallit dess granne Norrköping. I Söderköping kröntes drottning Helvig 1281 och konung Birger med gemål 1302, där hölls riksdagar, troligen 1359 och säkert 1436 och 1595. Under Gustaf Vasas befrielsekrig var staden år 1522 den enda viktiga hamnstad, som stod till riksföreståndarens disposition, och den spelade även under nordiska sjuårskriget en central roll som förrädsplats, tills den i december 1567 brändes av svenska trupper för att ej förråden skulle falla i händerna på den hastigt anryckande danska hären under Daniel Rantzau; hans utförliga skildring av stadens undergång återges i boken.

Östgötska lokalpatrioters förmodan, att Söderköping var det Birka, som besöktes av Ansgar, är visserligen förfelad, och ej heller senare arkeologers historiska funderingar finna nåd för dr Ljungs kritiska granskning. Enligt Ljung är Söderköping en tysk köpmanskoloni från omkr. 1200, som grundats på enskild mark. Redan tidigt nämnas även svenska Söderköpingsborgare, och från 1300-talets mitt äro de i majoritet.

Staden omtalas i urkunderna tidigast 1250, då drottning Katarina, Erik Erikssons gemål, säger sig ha ärvt den efter sina föräldrar (Sune Folkesson och Helena Sverkersdotter) och skänker den till sin syster Benedikta, gift med Svantepolk Knutsson. Det var åtminstone delvis på Bossgårds mark, som staden anlagts, ty dess ägare, ättlingar och arvingar till herr Svantepolks dotterson Knut Folkesson, hade ända till medeltidens slut rätt att uppbära tomtören av husägarna i Hagan, den södra delen av staden. Bland Bossgårds senare ägare kan nämnas konung Karl Knutsson och hans dotter Magdalena, som dog där 1495 såsom änka

efter Ivar Axelsson Tott, och hennes systerdotter Görvels son Erik Knutsson (Tre Rosor), som avrättades i Stockholms blodbad 1520.¹ Ljung har här gjort en skicklig kombination av de få bevarade breven om tomtörena och Bossgård och vunnit genealogiskt viktiga resultat. Bl. a. uppvisar han, att Erik Karlsson (örnfot) var gift med Knut Folkessons dotter Märta; han kompletterar därvid H. Rosmans framställning i Bjärka-Säby-verket.

Söderköpings handel och styrelse, dess äldsta organisation och lagar skildras ingående av dr Ljung. Han har bl. a. i Johannes Thomæ Bureus' Sumlen anträffat ytterligare några citat — t. ex. ordet kämnärer — utöver dem, som G. E. Klemming på sin tid sammanställt i sin edition av fragmenten ur Söderköpingsrätten. Med biträde av två andra forskare framlägger därför Ljung en ny utgåva av dessa fragment. Han finner, att Söderköpingsrätten bör ha kodifierats på grundval av en äldre uppteckning av Östgötalagen än den nu bevarade, som anses härröra från omkr. 1290; Söderköpingsrätten torde ha nedtecknats kort för detta årtal.

Varje turist i Söderköping har sett det s. k. Braskens tryckeri. Attribueringen är så sen som från 1800-talet och förkastas av Ljung, som dock framhåller att undervåningen är från senare medeltiden och att biskop Hans Brask bevisligen ägt en gård vid samma gata; det utpekade huset anser han dock ha varit boningshus, medan tryckeriet bör ha varit inhytt i något enklare uthus. — Olaus Ulrici och hans verksamhet som boktryckare i Söderköping 1523—25 och senare i Malmö skildras bl. a. med ledning av C. G. Hellströms uppsats i NTBB 1945 (denna saknas i litteraturförteckningen). Ljung hävdar dock att Olaus Ulrici ej inkallats av Brask utan är den boktryckare, som kom till Söderköping med den lybska hjälpfloktan försommaren 1522. Här han tilläggas, att en avskrift från omkr. 1700 av det förlorade Söderköpingstrycket av Linköpings biskopskrönika finnes bland samlingarna till *Scriptores Rerum Suecicarum*, sign. E 219 i Uppsala universitetsbibl., och en viktig och tidig handskrift av krönikan i dess utvidgade skick (t. o. m. 1586, sedan fortsatt till 1606) i handskr. Westin 580 i UUB; ingen av dem nämnes i H. Normans uppsats i *Kyrkohist. Årsskrift* 1940.

Som sig bör skymta en rad Söderköpingsbor i boken, från borgaren Gotulfus rutenus 1253 till Birgittas biktader magister Matthias Ovidi,

¹ Bossgårds ägarlängd i början av 1500-talet är ej fullt klarlagd av Ljung; även säterihistoriken i J. A. Almquist, *Frälsegodsen III: Östergötland*, sid. 685 f. (som Ljung förbisett) kan kompletteras. Vid arvskiftet efter Karl Knutssons döttrar 1500^{28/1} tillföll Bossgård Knut Alfssons barn (pappersbrev i Krappertups arkiv) och skänktes 1520 ^{7/10} (orig. perg. RA) av Erik Knutsson som morgongåvogods till hans hustru Margareta Eriksdotter (Vasa). Hon gifte om sig i Söderköping 1523 ^{4/10} (Ljung sid. 290; jfr G. Carlsson, *Peder Jakobsson Sunnanväder*, Lund 1949, sid. 89 not 4; jfr a. a. sid. 48 not 1) med den bekante Berend von Melen. Efter brytningen mellan honom och Gustaf Vasa indrogos deras gods, och Bossgård förlänades 1525 ^{24/10} till Kalmarna-Nils, som redan 1525 ^{26/1} fått förlämningsbrev på hennes fädernegård (Kungs-)Norrby. Emellertid återgav Gustaf Vasa 1527 ^{28/1} (orig. papper, kungl. brev i original, RA) fru Margaretas gods i Östergötland till hennes syster fru Ebba Eriksdotter (Vasa). När Kalmarna-Nils verkligen avträdde godsen till fru Ebba vet jag ej, men efter hennes död 1549 ärvdes Bossgård av sonen Sten Eriksson (Leijonhufvud) och Norrby av drottning Margareta.

som (enligt en uppsats av professor Gottfrid Carlsson i Samlaren 1949) blev kyrkoherde i Söderköping 1343, sedermera ärkebiskopen Johannes Haquini,¹ som var skolmästare i Söderköping 1405, biskop Brasks kände sekreterare Hans Spegelberg, som troligen var borgmästarson från Söderköping, den bekante Mårten Leuhusen, som var rådman där 1517, borgmästaren i Söderköping 1515—24 och sedan i Stockholm Anders Simons-son och borgmästaren Henrik Staffansson Pryss, som var den rikaste borgaren i de städer, som upptagas i längderna för Älvsborgs lösen 1571 (Stockholm och Lödöse saknas).

Längder över borgmästare och rådmän meddelas (tyvärr ha personregistrets hänvisningar dit genomgående blivit felaktiga), och även präster, skolmästare, föreståndare för hospital och helgeandshus (bland dem »helge Evert») samt några bemärkta bröder i franciskanklostret uppräknas. Någon uttömmande förteckning på dessa har väl ej eftersträfvats. Ännu mindre äro alla urkundsnotiser om Söderköpingsbor redovisade, lika litet som alla brev som daterats i staden, utan ett ganska väl avvägt urval har gjorts. Boken är därför välskriven och framhåller väsentliga fakta och problem, belysta med nödiga detaljer. Vissa upprepningar ha tydligen varit svåra att undvika.

Någon gång kanske man ville komplettera arbetet med någon notis. Som specialist på åren 1361—62 saknar rec. sålunda rådmötet och Söderköpingstraktaten i september 1362 och undrar, varför förf. endast citerar det brev 1367, där Johannes Hennechini nämnes fordom myntmästare i Söderköping men numera bosatt i Stockholm, fastän det finns ett par brev av $\frac{1}{8}$ 1361 som kalla honom Hannus myntare i Söderköping. Stadens förste borgmästare Adam, som förekommer med denna titel i brevet 1367 nämns i dessa brev 1361 utan borgmästartitel. Namnet Adam är mycket sällsynt i Sverige och Norge under äldre medeltid och även ovanligt i Danmark; man kan kanske därför förmoda, att denne Adam var far till Linköpings-kaniken Johannes Ade († före 1410). — Av stadens vackra äldre sigill (med gående lejon) visar boken ett fotografi efter ett skadat exemplar från 1377. Enligt en avskrift av K. H. Karlsson (B 35, RA) av ett brev från Söderköping (»consules in Soderkopinghe») till Lübeck $\frac{9}{8}$ 1361 fanns vid originalet i Lübecks stadsarkiv ett väl bibehållet exemplar av samma sigill, men att få en avbildning därav torde till vidare vara omöjligt, emedan arkivet som bekant befinner sig i rysk hand.

Stadens topografi och kyrkliga institutioner behandlas i särskilda kapitel. Därvid har professor Sigurd Erixon — själv bördig från Söderköping — svarat för beskrivningen av S:t Lars' och S:t Drottens (nu Drothems) kyrkor. Boken prydes av många goda bilder av dessa kyrkor, särskilt av altarskåp och inventarier i S:t Lars. Resterna av S:t Ilians kyrka förstördes, när Göta kanal drogs fram 1828.

Jan Liedgren.

¹ Om honom se Bengt Hildebrand i PHT 1935 sid. 165 f.

Arboga stads äldsta historia.

Arboga stads tänkeböcker 1451—1569 äro ännu bevarade och ha för några år sedan utgivits i tryck av Svenska Fornskriftsällskapet. Det år 1946 utkomna registerhäftet är utarbetat av fil. dr *Sven Ljung*, som även skildrat *Arboga stads historia intill år 1551* (Stadsmonografier utg. i samarbete med Institutet för folklivsforskning, Stockholm, vol. II: A, Arboga 1949, 416 sidor). Slutåret har valts därför att stadens karaktär väsentligt förändrades genom Gustav Vasas beslut 1550 att förlägga vapenfaktori till Arboga (se Å. Meyerson, Vapenindustrierna i Arboga under äldre Vasatid, Stockholm 1939, samt rec. av B. C:son Barkman i Rtg 1941).

Uppgifterna hos sina föregångare, J. B. Lohmans Arboga kännning (1737) och särskilt J. G. Bergströms Arboga krönika (1892—95), behandlar dr Ljung med nödig kritik, såsom man kan vänta sig av en historiker från Lund. Huvudkällan för stadens öden från 1451 måste naturligtvis tänkeboken vara, och förf. har därur återberättat en rad drastiska och målande episoder och notiser av kultur- och personhistoriskt intresse, bl. a. om stadens enfant terrible Ravid Fasbjörnsson, som slutligen dömdes från livet och avrättades vid riksdagen i Arboga 1471. I övrigt synas källorna till stadens egen historia flyta tämligen sparsamt, trots den rad av kyrkomöten (1297, 1396, 1406—1423, 1474) och riksmöten som hållits där alltifrån Engelbrekts tid till 1597; som den första »riksdagen» betecknar Ljung det möte i Arboga 1440, då Kristoffer av Bayern valdes till konung.

Arbogas uppkomst som stadssamhälle daterar Ljung senast till Magnus Ladulås' tid och sätter den i samband med järnbergsbrukets utveckling. Gråbrödraklostret nämnes tidigast i ett testamente 1286; dess kyrka, den nuvarande stadskyrkan (Heliga Trefaldighets kyrka) torde vara från 1300-talets början, medan landsförsamlingens kyrka (S:t Nicolai) till sina äldsta delar härrör från omkr. 1200 och vittnar om att Arboga redan då var en rik handelsort. Även en tredje medeltidskyrka är i viss mån bevarad, nämligen den Helgeandskyrka, som staden lät bygga på 1470-talet och som sedan 1600-talets början varit rådhus. De medeltida kyrkliga och profana byggnaderna i staden beskrivas av fil. dr Bengt Söderberg i särskilda kapitel med goda illustrationer.¹

De båda äldsta kända Arbogaborgarna (1293 och 1304) bära tyska namn, de nästa (1347) ha tydligt svenska namn, vilket torde vara betecknande för tyskhetens roll i början och senare. Stadens styrelse och olika uppdrag och tjänster inom staden, burskap, skräväsen och olika hantverk redovisas med belysande och intressanta detaljer ur tänkeboken. Denna har också varit huvudkällan för de längder över borgmästare, rådmän och byfogdar som meddelas som bilagor. Över borgmästarna, särskilt den förmögne Lasse Björnsson, ägaren av stadens första privata stenhus, och den föga sympatiska Jon Bonde, ha ganska vidlyftiga biografier kunnat sammanställas. Såsom personregistret visar spelade även åtskil-

¹ Om kyrkor och präster i Arboga jfr G. Ekström, Västerås stifts herdaminne I: 2 (1949).

liga frälsemän en roll i stadens historia, främst de båda länsherrarna Nils Bosson Sture och Svante Nilsson men också mindre kända såsom Anders Ragvaldsson (stubbe) till Valsta.¹ Nämnas bör också herr Gustaf Ulfsson (sparre) till Värhulta, som hade rätt till tomtören i staden tills han på 1450-talet sålde den till konung Karl; hans dottersöner återvunno genom en riksrådsdom rätten till tomtören nordan ån men sålde den 1493 till stadsinvånarna.

Arbetet har person- och ortregister samt käll- och litteraturförteckning, som emellertid drabbats av ombrytningsfel, i det att större delen av sid. 409 skulle stått mellan sid. 406 och sid. 407. Ett par tryckfel (1359 3: 1395 sid. 43, Gröneka 3: Cröneka sid. 409) kunna noteras men äro utan betydelse. Bokens omslag prydes av en rekonstruktion av Arboga stads äldsta sigill, varav endast skadade exemplar äro bevarade, tidigast 1330.

J. Lgn.

Strängnäs gymnasii matrikel 1700—1730.

Av *Matricula Regii Collegii Strengnensis* har utkommit häfte II (1700—1730) såsom bilaga till Strängnäs högre allm. läroverks årsredogörelse 1948—1949; utgivare är liksom av föregående häfte (se PHT 1948, sid. 84—86) lektor *Harald Petersson*. Det nya häftet (80 s.) omfattar fullständiga kataloger över gymnasiets lärjungar varje läsår från sommaren 1700 till sommaren 1731 med undantag för pest-året 1710—11, då gymnasiet var stängt. Gymnasiet omfattade 4 klasser, där lärjungarna som regel tillbragte två år i varje; vistelsen i högsta klassen kunde bli både längre och kortare, beroende på när vederbörande fann lämpligt att flytta sina studier till akademien i Uppsala. Alla funno givetvis ej vägen till Uppsala och kyrkans tjänst; åtskilliga blevo t. ex. officerare under Karl XII:s tid (sid. 14 bör *prætio Helsingburgico* läsas *prælio H.*), andra blevo köpmän eller återvände till modernäringen, en och annan dog som gymnasist, t. ex. genom drunkning vid skridskoåkning. Om sådana öden berätta de kortfattade latinska notiser, som i regel vidfogats gymnasisternas namn vid något av de ställen där de under sin 8-åriga lärotid återfinnas i den gamla matrikeln. Ej sällan äro dessa notiser placerade vid listan över årets nyinskrivna elever. De flesta nyinskrivna äro Nerici från Örebro skola eller Sudermanni från skolorna i Strängnäs eller Nyköping, men även Holm., Upl. och Hels. påträffas ibland. Åren närmast efter Finlands förlust 1714 finner man några med beteckningen *Fenno*, *O. Both.* eller *Alanus*. De flesta ha moderna efternamn av typerna Jung, Hallman, Malmström etc., men enstaka namn med latinska ändelser förekomma, t. ex. *Grizelius*, *Samzelius*, *Juslenius*. För genealogen är det beklagligt, att vid denna tid *patronymica* ej förekomma, liksom att matrikeln ej under dessa år lämnar uppgift om födel-seort eller faderns yrke, såsom var fallet med matrikeln för år 1690.

J. Lgn.

¹ Jfr B. Hildebrand i PHT 1934, sid. 141 ff.

Erik af Edholms minnen.

Mot seklets slut (Sthlm 1948, 320 s.) är titeln på den tredje och sista delen av förste hovmarskalken *Erik af Edholms* dagboksanteckningar, i urval utgivna av sonen, general *Erik af Edholm*. Den omfattar upplevelser under Oskar II:s regering intill författarens död 1897. Anteckningarna belysa hov- och teaterlivet och ha främst intresse ur person- och kulturhistorisk synpunkt. Till den politiska historien ge de däremot ej många bidrag. Författaren hade skarp blick för de måleriska detaljerna och kunde ge klatschiga formuleringar för vad han såg — några funderingar om de mötande personernas inre ger han sig ej ofta in på. Han såg ingalunda med devot beundran på hovlivet, som ofta i hans skildringar verkar att ha varit sällskap, där man har tråkigt. Orolig men sällan tråkig var däremot teaterns värld, till vilken han var knuten som chef för kungl. teatrar till 1881. I denna egenskap fick han att göra med bl. a. Ibsen och Strindberg. Av den förre meddelas i detta sammanhang några brev. Strindbergs radikalism var af Edholm mycket för stark. En viss beundran för Strindberg som språkkonstnär lyser dock igenom. Samarbetet i teaterledningen med Frans Hedberg och Oscar Wijkander synes i regel ha varit gott, sämre gick det med Gustaf Fredrikson. Många av det slutande 1800-talets virtuoser av världsformat dra förbi. Instrumentalister som Joachim, Sarasate och Wieniawski, vokalartister som Zelia Trebelli och Kristina Nilsson — den sistnämnda festligt skildrad — och av dramatiska konstnärer bl. a. Adelaide Ristori besökte Stockholm. af Edholms konservatism blev allt mer utpräglad med åren. För 80-talet — en »egoistisk, nihilistisk, usel och opatriotisk tid» — hade han ej mycket till övers. Karakteristiskt nog kom Karl XV:s minne att stråla i allt mer förklarad skimmer för honom. Tidigare hade hans uppfattning om denne ej saknat kritiska inslag. Vid läsningen av dagboken påminner man sig C. F. Lundqvists karakteristik av sin forne chef: han var en dugande, kraftig, rätträdig och pålitlig man.

Torgny Höjer.

Stockholms borgerskap under Sturetiden.

Pastor C. C. Sjödens i serien »Monografier utgivna av Stockholms kommunalförvaltning» tryckta gradualavhandling *Stockholms borgerskap under Sturetiden med särskild hänsyn till dess politiska ställning* (Sthlm 1950. 322 s.) behandlar ett ämne av central karaktär inom vår medeltidshistoria. Förutom en längre kronologisk framställning av borgerskapets politiska insatser under tiden 1448—1523 innehåller boken en nästan hundra sidor lång exkurs med i släktkretsar grupperade biografier över flera hundra stockholmsborgare och en kort exkurs om lybeckaren Herman Messmans verksamhet i Sverige.

Avhandlingen är huvudsakligen grundad på studium av det rika, numera i tryck utgivna tänkeboksmaterialet. Åtskilliga andra källor ha givetvis även använts, men det ligger i sakens natur, att dessa icke fått samma betydelse för framställningen. Detta förhållande framhäves ytterligare av att författaren ej inriktat sig på ens tillnärmelsevis fullständig

genomgång av det otryckta materialet, och man kan nog utan överdrift påstå, att tänkeböckerna kommit att dominera mer än tillbörligt. Till avhandlingens brister hör även en alltför snäv begränsning till ämnets rent politiska sidor, avsaknaden av problemställningar och otillräcklig kännedom om den rika speciallitteratur som berör olika områden av framställningen.

Ur personhistorisk synpunkt är emellertid avhandlingen av stort intresse, eftersom ju tidigare icke gjorts något försök att klarlägga de olika borgarnas politiska ställning och insatser under denna tid. Det måste dock betonas, att tänkeboksmaterialets officiella karaktär och de övriga källornas sporadiska förekomst gör det svårt att säkert hänföra vissa borgare till något parti, och författarens försök i detta hänseende präglas nog i viss utsträckning av godtycklig pressning av källmaterialet.

Såsom jag ovan antytt, äro författarens personhistoriska resultat till största delen samlade i den längre exkursen. Här möta vi bl. a. sådana personer som Jon Jönsson av Gladö, Bengt Smälänning, Ernst Muggel och Anders Svensson Bjur samt sådana släkter som Lindorm, Westfal, Rogge, Fosser och Lohusen. Åtskilliga mindre betydande personer ha dock också kommit att behandlas på grund av nära eller avlägsen släktskap med de dominerande, och i dessa fall ger framställningen ofta föga utöver Stockholms Rådhus och Råd, vilket gör, att man emellanåt tycker, att de kunde ha utelämnats, särskilt som mängden av namn och släktförhållanden gör framställningen svåröverskådlig. Eftersom författaren använt t. ex. Sturearkivet, hanserecesserna och diverse modernare litteratur, ha emellertid biografierna över mera betydande borgare stort värde, varför man har anledning att beklaga, att författarens inriktning på att samla borgarna i släktkretsar medfört att flera i avhandlingens kronologiska parti nämnda borgmästare och rådmän utelämnats i exkursen blott därför att deras släktförbindelser ej äro kända.

De ovannämnda bristerna i författarens kännedom om otryckt material och speciallitteratur ha avsatt vissa spår även i exkursen. Det skulle föra alltför långt att här gå in på allt som kan bli föremål för tillägg och korrigeringar, och jag skall därför inskränka mig till de fall där jag vid min granskning funnit något nytt av allmänna intresse.

I inledningen till sin exkurs har författaren å s. 218 en mycket intressant diskussion av släktnamnen i Stockholm under medeltiden. På en punkt torde framställningen vara oriktig. Där står nämligen, att »Även ett patronymikon kunde övergå till släktnamn. Johan Lindorm var son till borgmästaren Martin Lindorm eller Lindormsson. Borgmästaren Anders Svensson Bjurs fader hette Sven Bjursson», och å s. 264 uppges i anslutning härtil i fråga om slakten Lindorm, att »Bortfallandet av ändelsen -son tyder på tyskt inflytande men får ej tagas som bevis för att slakten varit tysk». Jag vill fästa uppmärksamheten på att Martin Lindorms dotter Kristina kallas Kristina Lindormsdotter.¹ Tydligt ha vi både här och i de ovan anförda fallen Sven Bjursson och Martin Lindormsson exempel på samma företeelse som då Sten Sture d. ä:s far kallas antingen Gustaf Sture eller Gustaf Stureson,² Kettil Glyns dotter

¹ Sjöden, s. 275.

² G. Carlsson i PHT 1920, s. 104.

kallas Katarina Glysingsdotter,¹ Mats Körnings dotter Anna i, sigillet kallar sig Anna Körningsdotter² etc. Medeltidsmänniskorna skilde ej så noga på förnamn och släktnamn utan bildade emellanåt patronymikon på det senare; i sammanhanget bör även påpekas, att släktnamn ibland användes som förnamn.³

I fråga om Jon Jönsson av Gladö, som först var rådman i Stockholm och sedan i Sturarnas tjänst avancerade till riksråd, uppger författaren å s. 221, att han var son till »Johan Hakonsson till Gladö i Huddinge socken och hans hustru Brita Månsdotter Frille». Denna i Stockholms Rådhus och Råd från Anreps ättartavlor upptagna filiation saknar stöd i källmaterialet, såsom framgår av utredningen i Elgenstiernas ättartavlor 8, s. 54, och synes ej kunna beläggas i äldre arbeten än v. Schantz' samlingar i Riddarhusarkivet från 1700-talets förra hälft och Stiernmans 1754 tryckta Matrikel öfwer Swea Rikes Ridderskap och Adel I, s. 274. I tänkeböckerna från 1480- och 1490-talen kallas Jon Jönsson ännu blott »ärlig man», och först den 10 november 1503 nämnes han såsom väpnare med Gladö som sätesgård (perg.-brev i UUB). Troligen hade han då nyligen fått frälsebrev. Den 7 december 1474 nämnes en Jöns i Gladö i ett pergamentsbrev i Riksarkivet, men vi kunna ej bevisa, att denne var Jon Jönssons far; i varje fall var Jöns uppenbarligen en bonde.

Den av författaren å s. 227 och Elgenstierna (anfört ställe) behandlade frågan om Jon Jönssons arvingar kan ytterligare belysas. Sven Skute och en vadstenaborgare Vaste Nilsson sålde 1538 enligt ett i Diplomatarium Dalekarlicum nr 539 tryckt pergamentsbrev i Linköpings Stiftsbibliotek⁴ å Svarte Svens son Peder Svenssons vägnar Dormsjö i Garpenberg, som Sven Skute 1534 enligt Gustaf I:s registratur bördat efter Jon Jönsson. Den på Gladö besuttna ätten Svarts stamfader Peder Svensson ägde enligt registraturret redan 1559 det likaledes av Sven Skute 1534 bördade Gladö. Alltså bör Peder Svensson till Gladö anses vara identisk med Svarte Svens son.⁵ — Svarte Sven nämnes såsom Jon Jönssons arvinge i en av författaren observerad tänkeboksnotis 1519, och författaren refererar också ett brev i registraturret av 1533, enligt vilket Sven Skute kallar Svarte Svens son sin hustrus systerson. Eftersom Sven Skute ej bördar något efter Jon Jönsson å sin hustrus vägnar utan blott fungerar såsom förmyndare för hennes systerson Peder Svensson, är det tydligt, att Peder Svensson har arvsrätt efter Jon Jönsson på fädernet. Då därtill ätten Svart i sitt vapen förde ett halvt djur, d. v. s. samma vapen som Jon Jönsson hade i sitt sigill enligt pergamentsbrev av 25 mars 1511 i Riksarkivet, är det sannolikt, att den i

¹ K. H. Karlsson i HT 1886, s. 83.

² H. Gillिंगstam, Ätten Siöblads medeltida släktförbindelser och äldsta historia (Skr. utg. av Geneal. För., 4, 1949), s. 27.

³ H. Gillिंगstam i PHT 1947, s. 23, not 2, m. litt.-hänv.

⁴ Jfr O. Haglund, Garpenbergs socken (1914), s. 124.

⁵ Elgenstiernas förmodan, att Peder Svensson skulle vara son till Sven Skute, kan ej vara riktig, eftersom denne ärvdes av sina brorsbarn enligt tänkeboksnotis av 28 febr. 1564. I sammanhanget bör även nämnas, att Elgenstiernas från Stockholms Rådhus och Råd hämtade uppgift, att Sven Skute skulle ha haft en son med namnet Henrik Skute, beror på förväxling (om Henrik Skutes härstamning se tänkeboksnotis av 22 sept. 1555).

Stockholms blodbad avrättade Svarte Sven var brorson (eller möjligen systerson) till Jon Jönsson.

Jon Jönssons förhållande till sin andra hustrus syskon (biskop Otte i Västerås m. fl.) belyses av en av F. De Brun i *Holmiana et alia* 5, s. 451 f, refererad tänkeboksnotis av 1602. Denna tänkeboksnotis är även viktig ur en annan synpunkt. Den gäller nämligen en tvist mellan ätten Svart och Jakob Bagge d. y. om en källare vid Järntorget, som ursprungligen tillhört Jon Jönsson men sedan sålts till borgmästaren Herman Fossér, varefter Jakob Bagges mor ärvt den efter sitt syskonbarn Hans Fossér (Herman Fossers son enligt Sjöden, s. 296). Eftersom Herman Fossers hustru Dorotea var dotter till rådmannen Anders Jönsson Vinman och en Elin, som sedan gifte om sig med borgmästaren Erik Jönsson, och hade en broder vid namn Jöns Andersson (Sjöden, s. 234), är det troligt, att denne är identisk med den Jöns Andersson som var svärfar till amiralen Jakob Bagge d. ä. och morfar till Jakob Bagge d. y. men av Elgenstierna (I, sp. 197 a) uppges ha tillhört ätten Svinhufvud. Riktigheten av denna min förmodan styrkes i någon mån av en tydligen på något förvirrad tradition återgående släkttavla i de efter Rasmus Ludvigssons stora förlorade släktbok avskrivna¹ handskrifterna Skokloster I Fol. vol. 57, f. 279, Riksarkivet, och Rålamb Fol. vol. 12, f. 278, Kungl. Biblioteket; samma släkttavla här — tydligen efter Rasmus Ludvigsson — avskrivits av Peder Månsson Utter i *Genealogica* 41, f. 189, i Riksarkivet.

Å s. 261 talar författaren om att en Tönius bagare 1528 i en tänkeboksnotis nämnes som Herman Rogges närmaste arvinge. Detta kan sammanställas med att bland Tönius bagares barn vid det i tänkeboken refererade arvskiftet efter honom 1544 bl. a. omtalas en dotter Karin, och att en Olof Bröms 1530 sålde sin hustru Karin Töniusdotters efter biskop Kort Rogge ärvda gods enligt en av diplomatariekommittén excerperad 1500-talsavskrift i Rött nr 436 i Kammararkivet.² Olof Bröms torde vara identisk med den mästare Olof Bröms, som var kamrerare hos Gustaf Vasa men sedan flydde till utlandet.³ En Tönies Rogge utfärdade 7 augusti 1529 i Stockholm ett pergamentsbrev med Stockholms stad som sigillvittne.⁴ Möjligen är han densamme som Tönius bagare, men eftersom denne ej annars är känd med detta släktnamn, behöver det ej innebära något annat än att han varit ingift i familjen Rogge.⁵

Namnet på Kristina Lindormsdotters för Sjöden (s. 269) okände förste man framgår av hennes andre man Jöns Magnussons salubrev till konung

¹ H. Rosman. Rasmus Ludvigsson som geneolog (1897), s. 28 ff. K. H. Karlsson i PHT 1910, s. 13.

² Brevet 1530 är av intresse även genom att köparna synas företaga ifrågasvarande transaktion såsom arvingar efter godsens tidigare ägare, strängnäsikanen Karl Andersson. Det kan ur denna synpunkt kombineras med ett pappersbrev i original i Ericssbergs arkiv av 12 juni 1547 och visar, att mina resultat i Ätten Siöblads medeltida släktförbindelser, s. 83 (tillägg t. not 63), ej kunna anses vara slutgiltiga, varför jag småningom hoppas få återvända till detta ämne i annat sammanhang.

³ N. Edén, Om centralregeringens organisation (1899), s. 25 f. Jfr K. B. Westman, Reformationens genombrottsår (1918), s. 249, K. A. Hagström, Strengnäs stifts herdaminne, I (1897), s. 228, och J. A. Almquist, Fräsegodsen, I (1931), s. 739.

⁴ Sandberg, FF 17640, KA.

⁵ I så fall skulle han vara ett exempel på samma företeelse som den av Sjöden, s. 218 f och 246, nämnde Laurens Nilsson Styng.

Karl å jord på Selaön 1455, som är avskrivet å p. 15 i Erik Erikssons (Gyllenstierna) av K. G. Grandinson i Historisk Tidskrift 1942, s. 80 f, presenterade kopiebook i Vitterhetsakademiens deposition i Riksarkivet, där Jöns Magnussons styvbarns fader uppges vara en Truels Hake. Denne är i annat sammanhang nämnd av Sjöden å s. 262 och omtalas redan 1439 i ett brev, som är känt genom konung Karls jordabrevsförteckning C 4 i RA och därifrån refererat i Svenska medeltidsreger 1434—1441, nr 859.

Avslutningsvis bör påpekas, att författarens personregister ej är tillfredsställande, eftersom det blott registrerar vissa stockholmsborgare och den sida där vederbörande person är utförligt behandlad, alltså huvudsakligen endast gäller den med personhistoriska underrubriker försedda exkursen, ej den ur personhistorisk synpunkt svåröverskådliga huvuddelen av avhandlingen.

Hans Gillingstam.

Par Bricole.

Sjuttonhundratalet med sin passion för sällskaplig samvaro såg en mängd av sammanslutningar uppstå. Många av dessa finns ännu kvar och verkar med full livskraft. Till dessa hör flera av våra akademier, institutioner av allmängiltig art som Patriotiska sällskapet och Pro Patria samt frimurarorden. Men även mer eller mindre nöjesbetonade föreningar har sitt ursprung från detta sekel. Bland dem är Par Bricole, som bl. a. tack vare sina bellmanska traditioner omstrålats med ett visst legendariskt skimmer. Det »lysande bricollariet», som medlemmarna brukar säga, skildras i den nu utgivna boken av olika författare. Tyvärr har det blivit något ganska torrt krönikeaktigt över det mesta. En utomstående har svårt att i boken få en uppfattning om bricollariets anda. Vi får veta att sällskapet med stor framgång odlat teater och musik, sällskapsvisor och glada upptåg. Men det speciellt bricollistiska får läsaren ingen föreställning om. Bland bidragen finns en förteckning av Nils Afzelius över talare och skaldar i Par Bricole. Förteckningen utgör en nedskuren utredning över alla i sällskapets arkiv bevarade alster av talar- och skadekonst. Men Afzelius borde även fått skriva en citatspäckad essay om sällskapet sett ur kulturhistorisk synpunkt. Bland bidragen fäster man sig nu främst vid Gunnar Bolins utredning om sällskapets uppkomsthistoria under 1700-talet. Den nu avlidne forskarens stora förtrogenhet med Stockholms typografi- och personhistoria har lämnat värdefulla resultat men skildringen är föga genomarbetad och har många upprepningar. Tord Nordberg har bidragit med en gedigen skildring av bellmanshuset vid Urvädersgränd. Dessutom märkes redogörelser för dotterlogerna i Göteborg, Malmö, Borås och Jönköping. Krönikör för tiden efter 1800 är Axel Berggren. I hans skildring finner man många interiörer t. ex. om den traditionella punschprovningen i Grönstedts vinkällare och om Barbaradagens — P. B:s speciella högtidsdag — firande. Ur personhistorisk synpunkt är boken givande. En lång rad av kända namn, som spelat en roll i Stockholms musikaliska och litterära liv passerar revy. Det räcker med att nämnda bror Hallman, bror Bellman och bror Kexel,

Johan David Valerius, Lars Hjortsberg, Axel Arvid Raab, C. C. Karsten, Jonas Magnus Stjernstolpe, Clas Livijn, F. W. Scholander, Daniel H. Hwasser, Talis Qualis, N. W. Almlöf och Svante Hedin. Men även personer, som man är van att nämna i allvarligare sammanhang, som Daniel Georg Nescher, Pehr Westerstrand och Per Olof Bäckström ha ägnat mycken tid åt Par Bricole och är därför utförligt tecknade i boken. Personhistoriskt mest givande är de ofta mycket utförliga skildringarna av personer, som gjort sina namn berömda inom sällskapet men vilka därutöver är mer eller mindre okända som t. ex. C. Sackenhjelm, Carl Jakob Lundström, C. F. Oldenburg, bröderna A. A. och C. F. Stierncrantz, Adolf Bellman, Johan Anders Biörck och C. M. af Robson. Boken har personregister och av biografiskt värde är även längden över de främsta befattningshavarna.

Nils Ludvig Rasmusson.

Stockholms hantverkare.

Hundraårsminnet av fabriks- och hantverksföreningarnas inrättande som en följd av 1846 års näringsfrihetsreform har givit upphov till en hel liten jubileumslitteratur. Inom denna intar Arne Munthes bok *Hundra år i hantverkets tjänst. Stockholms Stads Hantverksförenings historia* (Stockholm 1947. 295 s.) en rangplats. Solid forskning och levande framställningskonst har, som alltid hos denne författare, ingått en lycklig förening. Arbetet är väl i första hand ett bidrag till vår ekonomiska historia, men även personhistoriskt utgör det en givande fyndgruva. Roande och åskådligt skildrar Munthe livet i stockholmska hantverkarkretsar vid 1800-talets mitt och har därvid förstått att draga nytta av den med denna miljö väl förtrogne August Blanchés berättelser. Redogörelsen för föreningens fortsatta historia ger författaren talrika anledningar att uppehålla sig vid de personliga insatserna. I det rika persongalleriet ur hantverkarvärlden fäster man sig särskilt vid garvaren Per Henrik Hesselgren, ordförande 1853—62 och den drivande kraften i hantverkarnas konservativa motstånd mot näringsfrihetstendenserna, spegelfabrikören Conrad Theodor Svanberg (ordförande 1865—89), instrumentmakaren Georg Wilhelm Lyth (ordförande 1896—1907) samt skomakarmästaren August Lindmark (ordförande 1907—39). Boken framträder i en förnämlig typografisk dräkt, är rikt illustrerad och försedd med personregister.

F. L.

Festskrift för Nils Ahnlund.

Till professor Nils Ahnlunds 60-årsdag 23 aug. 1949 har publicerats en omfattande samling historiska studier, vilka i dedikationen av en av författarna med alltför stor blygsamhet karakteriseras som »var för sig kortfattade och väl även tillfälliga». Festskriften avslutas med en omsorgsfull bibliografi över Ahnlunds författarskap under det senaste årtiondet, utarbetad av bibliotekarien Wilhelm Odelberg. Översikten avslutar sig till en 1939 utgiven bibliografi, men är så tillvida av större biografiskt intresse än denna, att den i motsats till den tidigare även upptar A:s dagspolitiska författarskap. Den äldre bibliografien var begränsad till det historiska författarskapet. Av festskriftens uppsatser äro flera av personhistoriskt intresse, så t. ex. arkivarien Bertil Broomés *Olof Stråle och Älvsborgs kapitulation 1612*, en intressväckande studie i anslutning till författarens avhandlingsarbete om riksrådet Nils Stiernsköld. Docenten Olof Jägerskiöld behandlar med stöd av ett värdefullt arkivfynd *Johan III:s aktion mot prästerskapet i hertig Karls furstendöme 1588*. Docenten Bengt Hildebrand har framlagt ett opublicerat brev av Nils Johan Ekdahl rörande diplomatiet i en som alltid med stilistisk elegans utformad studie. Fil. lic. Gustaf Utterströms undersökning rörande *Stockholms folkmängd 1663—1763* är en grundläggande undersökning med klar kontakt till det personhistoriska forskningsområdet. Docenten Folke Lindberg belyser till slut i sin uppmärksammade och stimulerande uppsats *Englands nordiska politik 1905 bl. a. det svenska kungahusets utrikespolitiska orientering vid denna tid*.

U. W.

Svenskar i Italien.

Chefen för vårt största bibliotek, överbibliotekarien fil. dr Tönnes Kleberg har i en mönstergill bibliografi åter dokumenterat sig som en av våra främsta Italien-kännare. Arbetet *Svenskar i Italien, Bibliografisk förteckning över litteraturen om svenskars resor i Italien* (Göteborg 1949, XII, (4), 102 s.), som publicerats som en tredje volym i serien *Acta Bibliothecae Gotoburgensis*, står i direkt anslutning till författarens fem år tidigare utgivna bibliografi *Italien i svensk litteratur*. Det nytgivna verket kommer att intaga en särställning inom vår sparsamma personhistoriskt orienterade bibliografi; också själva uppslaget måste betraktas som starkt inspirerande.

Sjöhistorisk biografi.

Det livaktiga Sjöhistoriska samfundet under stadsarkivarien fil. dr Arne Forssells energiska och uppslagsrika ledning har framlagt ett värdefullt bibliografiskt uppslagsverk i kaptenen Hjalmar Börjesons och kommandörkaptenen Georg Hafströms *Skepps-hövidsmän vid örlogsfloktan under 1500-talet. Biografiska anteckningar* (Sthlm, tr. Uppsala 1949, 84, (1) s., 12 pl.-bl.). Det ursprungliga manu-

skriptet är utarbetat av Börjeson, och efter hans bortgång har Hafström i samarbete med docent Bengt Hildebrand företagit en grundlig översättning och vidare gjort en ny genomgång av det ifrågakommande arkivmaterialet. Detta har lett till att arbetet i sitt nuvarande skick omfattar biografier över icke mindre än 622 av dessa 1500-talets svenska sjöofficerare. I överensstämmelse med Börjesons uppläggning av verket har det icke försetts med notapparat men en dylik ersättes i viss mån av en utförlig källförteckning. Publikationens väl avvägda utstyrsel ansluter sig till Börjesons tidigare *Biografiska anteckningar om örlogsflottans officerare 1700-1799* (1942).

U. W.

Svenska tidsdokument.

I samarbete mellan en arkivman, en läroverkslärare och en folkskoleman har åstadkommits en ovanligt bra läsebok för våra skolor *Från medeltid till nutid. Svenska tidsdokument i historisk dräkt* (Sthlm 1948, 143 s.). De tre männen bakom verket äro förste arkivarien fil. dr Tor Berg, lektorn fil. dr Nils Forssell och överlärare Carl Holm och vad som föresvävat dem är att för första gången i vårt land »för ung och gammal levandegöra svensk historia genom att på fotografisk väg framlägga dokumentariska vittnesbörd om en gångens tids händelser och tänkesätt». Urvalet är starkt begränsat — ett 60-tal dokument har medtagits — och urvalet har, som utgivarna själva i förordet betonat, i viss utsträckning blivit »en ren smaksak». Men frågan har lösts på ett sätt, som på ett tydligt sätt vittnar om utgivarnas goda smak. Ett särskilt påpekande förtjänar det förhållandet, att man ur offentliga och privata arkiv lyckats få fram så många handlingar, som trots att de beröra centrala sammanhang i vår historia äro i varje fall till sin yttre bild obekanta även för en historiker. Förtjänsten härav tillkommer helt naturligt dr Tor Berg, som eminent kännare av bl. a. vårt nationalarkiv.

Fördelningen av materialet — från pärmen till Magnus Erikssons landslag till Brantings utkast till socialdemokratisk regeringsförklaring — är gjord med stor allsidighet; möjligen skulle man kunnat tänka sig en något starkare representation för den moderna arbetarrörelsen än två uppslag. Topografi, färgreproducering etc. är i det stora hela lyckad, och att få fram en dylik bunden foliovolym för kr. 12: 75 är utan tvekan en prestation av förlaget, som redan kunnat glädja sig åt en upplaga på 20 000 exemplar. Porträtten till regentlängden äro i flera fall knappast väl valda. Ett personregister förhöjer bokens värde.

U. W.

Med en känd och erkänd kompetens har G o v e r t I n d e b e t o u varit den drivande kraften i ett författarkonsortium, som presenterat en sakrik och mönstergill matrikel *Bergsskolans i Falun lärare och elever 1871-1930* (Filipstad 1949, 250 s.). Utgivare är föreningen Bergskamraterna och Indebetous medarbetare ha varit framlidne bergmästaren Björn Tiberg och ingenjören Harald Silvander.

Indebetous för denna tidskrifts läsare så välbekanta insatser för den personhistoriska kartläggningen av inte minst vår tekniska värld under ett viktigt genombrottsskede torde kunna betraktas även som principiellt banbrytande.

U. W.

Leo Sager.

Leo Sagers arbete *Bismarck, Alexander II och Gortjakov. Några personhistoriska reflektioner* (Sthlm 1950, 107 s., 5 pl.-bl.) faller utanför denna tidskrifts ämnesområde. Uppmärksamheten bör däremot här fästas på den biografiska inledning över författaren, med vilken arkivarien fil. dr Carl-Fredrik Palmstierna försett arbetet. Den är skriven med sedvanlig stilistisk elegans. Det är också Palmstierna, som handhaft utgivningen av det historiska manuskript, som Sager vid sin bortgång våren 1948 lämnade efter sig och som vittnar om hans varma intresse för en av sina hobbies, det historiskt-politiska amatörskapet. Namnet Sager är på ett alldeles speciellt sätt införlivat med bilden av Stockholms hjärtcentrum genom det sagerska huset vid Strömgatan, som med riksantikvariens stöd får stå kvar vid sidan av den expanderande utrikesförvaltningens palats som ett ensamt minnesmärke över en förmögen överklassfamiljs i sitt slag stilrena men numera föga tilltalande luxuösa byggnadsskapelse. Biografien över dess siste herre blottar i sitt slag också en icke ointressant exponent för en försvinnande samhällskategori. Med en starkt reaktionärt inriktad syn på den inrikes-politiska utvecklingen förenade Sager en uppfattning på de internationella sammanhangen, som torde stöta åtskilliga läsare. Palmstierna har trots detta givit ett biografiskt perspektiv, som i hög grad bär objektivitetens prägel.

U. W.

Nya minnen av Elsa Nyblom.

Elsa Nyblom har i en ny och fjärde minnessamling, *Kvinna u. p. a.* (Sthlm 1948, 377 s.), fullföljt sina memoarer. Det nu publicerade bandet omspanner främst författarinnans verksamhetstid vid Dagens Nyheter och Vecko-journalen från det första världskrigets början och över det andras kulmination. Den stockholmska idyllen har fått en effektfull inramning genom ett krönikemässigt grupperat världspolitiskt nyhetsstoff. Fru Nybloms minnen äro lättlästa, skrivna med spänst och friskhet men utan anspråk på djuplodning; hon har också kunnat glädja sig åt en betydande bokhandelssucces med sammanlagt c:a 100 000 exemplar. Roande äro inblickarna i den stockholmska pressvärlden med korta men ofta träffsäkra karakteristiker av en tidigare journalist-generation. Persongalleriet omfattar också mera betydande litterära och politiska förgrundsfigurer som Erik Lindorm och Arthur Engberg.

U. W.

Anna Söderbloms memoarer.

Ärkebiskopinnan A n n a S ö d e r b l o m har i en volym med titeln *På livets trottoir. Några minnesanteckningar* (Lund 1949, 246 s., 11 pl.-bl.) samlat en rad vid skilda tillfällen utarbetade föredrag och minnesuppsatser om sin fädernesläkt Forsell, makens fader, kyrkoherde Jonas Söderblom, och familjens nära vän, den kände stockholmsprästen Samuel Fries. Kapitlet »John Forsell som barn» ger i korthet några roande glimtar från brodern-storsångarens ungdomsår. Till dessa ansluta sig några kapitel av mera utpräglad memoarkaraktär, dels från författarinans egen ungdomstid i Stockholm med tyngdpunkten i framställningen lagd på kyrkogång och skolstudier, dels från makarna Söderbloms vistelse i Calais och Paris. De sistnämnda båda avsnitten äro troligen höjdpunkten i den läsvärda minnesboken. Den föregående framställningen innehåller visserligen ett material, som ur svensk personhistorisk synpunkt har ett allmännare intresse, men i den franska skildringen får läsaren åter en intressant inblick i det alltid lika fängslande ämnet svenska kulturförbindelser med utlandet, här med en av vårt lands märkligaste män som huvudperson. — Boken saknar tyvärr personregister.

U. W.

Personregister.

- Abraham Pedersson, se: Rommel.
- Adam (levde 1367), borgmästare, 159.
- Afzelius, Johan Fredrik Ivar (1848—1921), president, 147, 149, 151.
- Agnes Alfsdotter, se: Boltvåpen.
- Agnes Sigurdsdotter av Sudreim, g m norske r och rr Jon Martinsson (Sudreimsätten), 7.
- Agneta Knutsdotter, se: Lillie af Ökna.
- Ahlgren, Per Erik (1807—1908), kommandör, 119.
- Ahlman, Per Zacharias (1734—1802), vice president, bondeståndets sekreterare, lagman, 77 f.
- Alf Haraldson, se: Boltvåpen.
- Alf Knutsson, se: Tre rosor. (Algotsönernas släkt), Knut Folkesson († omkr 1348), r, rr, 157 f.
- Märta Knutsdotter (levde 1380) gm Erik Karlsson (örnfot), 158.
- Almén, Tore August (1871—1919), justitieråd, 147 f.
- Almlöf, Nils Vilhelm (1799—1875), skådespelare, 167.
- Alströmer, — i texten felaktigt Ahlströmer —, Margareta Hedvig (1763—1816), tab. 1, g m generalmajoren greve Nils August Cronstedt af Fullerö, 85.
- Anders Björnsson (levde omkr. 1587), 35.
- Haraldson, se: Appelbom.
- Eriksson, se: Håsthuvud.
- Marbo, se: Marbo.
- Mårtensson, se: stridskammare mellan 2 hästskor.
- Anders Persson, se: Lind i Västergötland.
- Ragvaldsson, se: stubbe.
- Simonsson († 1534), borgmästare, 159.
- Trulsson se: halv lilja och stjärna.
- Anna Axelsdotter, se: Posse.
- Axelsdotter, se: Vinstorpsläkt, yngre.
- Bengtsdotter, se: Lillie af Greger Mattssons ätt.
- Nilsson, se: Gyldenlöve.
- Appelbom, ätten, 35, 44—46.
- Anders Haraldsson (1576—1649), tab 1, hh., 35 f, 43—45.
- Karl Haraldsson (f. 1647), tab 2, hovjunkare, 45.
- Armfelt, Gustaf Mauritz, (1757—1814), frih., tab 5, general, finsk greve, generalguvernör, 60—74, 76 f, 79—84.
- Arvid Svan, se: Svan.
- Aurivillius, Carl, se: Rosén von Rosenstein.
- Askelöf, Johan Christoffer, — i texten felaktigt Christian — (1787—1848), publicist, 91, 113.
- Axel Larsson, se: Tott.
- Matsson, se: Vinstorpsläkt, yngre.
- Nilsson, se: Banér.
- Bachmannson, Anders, se: Nordencrantz.
- (Banér), Axel Nilsson († 1554), tab 10, rr, 20 f.
- Banér, Nils Eskilsson († 1520), tab 8, rr, 20 f.
- (Barun), Erengisle [Tomasson?], (1300-talet), 14 f.
- (Barun), Gunhild Torkelsdotter, (1300-talet), g m lagmannen Tyke Eskilsson (Välingsläkt), 15.
- Nils Torkelsson, se: Välingsläkt.
- , Torkel Erengisleson (levde 1381), rr, 12, 14—16.
- Beerstal, Magnus Gustaf, se: Björnståhl.
- Bellman, Adolf (1790—1834), sidenkramhandlare, Carl Michael Bellmans son, 167.
- Bellman, Carl Michael (1740—1795), skald, 166.
- Benedikta Sunedotter, gm r och rr Svante polk Knutsson, 157.
- Bengt Algotsson, se: snedrutor 3.
- Haraldsson (uppges ha levat 1529), adliga ätten Strömfelt tab 1, 35, 44.
- Haraldsson (f. 1579 † efter 1630), adliga ätten Strömfelt tab 3, härads-skrivare, 35, 43.
- Bengta Bengtsdotter i Österbacka, hustru 44.
- Berch, Karl Reinhold (1706—1777), kansliråd, numismatiker, 47 f, 58.
- Berwald, Franz Adolf (1796—1868), tysk tonsättare, 144.
- von Beskow, Bernhard (1796—1868), frih, överstekammarjunkare, författare, 86—88, 95, 97 f, 109, 113.
- Bielke (af Åkerö) Gunilla (1568—1597), tab 22, drottning, konung Johan III:s gemål, 3, 17 f.
- Johan Axelsson († 1576), tab 22, r, rr, 18.
- (Bielke, dansk-norska släkten), Jens Tillufsson († 1559), 6, 11.

- (Bielkenstierna), Hans Claesson († 1566), tab 5, r, rr, 20 f.
- Bikoll, Josina (f. 1745), g m r) norske kaptenen Kraak, 2) förste styrmannen Magnus Gustaf Beerstaal (Björnsthål), 130.
- Bildt, Knut Gillis (1854—1927), tab 25, general, 146.
- Billing, Axel Gottfrid Leonard (1841—1925), biskop, överhovpredikant, politiker, 151.
- Birgitta (Brita) Brynolfsson (levde 1409), 16.
- Eriksdotter, g r) (1485) m slottsfogden Johan Kyle, 2) m r och rr Axel Matsson (yngre Vinstorpsläkt), 13—15.
- Gustafsdotter, se: Sture.
- Haraldsdotter (f 1570), g m borgmästaren Per Arvidsson, (adliga ätten Stierncrantz, tab 1), 35, 43.
- Biörck, Johan Anders (1789—1856), borgmästare, 144, 167.
- (björklöv 3 på en kvist), Ingemar Andersson, 38.
- Ivar Ingvardsson (1500-talet), 38.
- Björnsthål, Anna Cathrin, († 1777), g m Lars Christopher Liung, 129.
- Hendrik Gabriel (levde 1777), 130.
- Jacob Jonas (1731—1779), professor, (orientalist), 129, 131 f.
- Kristina (f omkring 1727, † 1800), 129.
- Magnus Gabriel (levde 1747), underofficer, 129.
- Magnus Gustaf (1738—1779), förste styrmann, 129—132.
- Regina Charlotta, g 1769 m handlanden i Stockholm Nils Hiller Larsson, 129.
- Blanche, August Theodor (1811—1868), författare, 154, 167.
- Blomberg, Carl Peter (1747—1820), kyrkoherde, 129.
- Bolt, släkten, 8.
- (Bolt-vapen), Agnes Alfsdotter (levde 1472), g m vpn och rr Knut Jönsson (Tre rosor), 7 f.
- (—), Alf Haraldsson († 1412), r, rr i Norge, 7.
- (—), Gro Alfsdotter (levde 1472), g m r, rr i Norge Mats Jakobsson (Römer), 5—11.
- Margareta Alfsdotter, 8.
- (Bonde), Karl Knutsson, se: Karl VIII Knutsson.
- Bonde, Magdalena Karlsdotter (1445?—1495), tab 7, g m r och rr Ivar Axelsson Tott, 157.
- Ulf (1585—1657), tab 33, överste, hh, 37.
- Bossuet, Jacques Bénigne (1627—1704), fransk teolog och vältalare, 155.
- Brahe, ätten, 2.
- Magnus (1790—1844), greve, tab 13, en av rikets herrar, riksmarskalk, generaladjutant, 91, 103, 111.
- Brahms, Johannes (1833—1897), tysk tonsättare, 144.
- Brask, Hans (1464—1538), biskop, 158.
- Brauner, Johan d ä (1668—1743), frih, tab 2, landshövding 27—30, 32 f.
- (Jan) d. y. (1712—1773), frih, tab 3, kammarråd, jordbruksteknisk författare, 33.
- Bremer, Fredrika (1801—1865), författarinna, kvinnoöversörelsens grundare, 133—136.
- Bring, släkten, 142.
- Brynolf Haraldsson (levde 1347), 16.
- Bureus, Johan [Johannes Thomæ] (1568—1652), forn- och språkforskare, polyhistor, 158.
- (Bååt), Erengisle Sunesson († 1392), tab 2, r, rr, jarl av Orkneyöarna, 17.
- (—) Jöns Ulfsson [Snakenborg] († 1600), tab 12, ståthållare, 4, 17—19.
- (Bååt), Peter Jonsson (levde 1342), tab 3, r, 17.
- (—) Ulf Henriksson [Snakenborg], f 158(3), tab 11, rr, 18.
- Bäckström, Per Olof (1806—1892), amiralitetskammarråd, historisk författare, 167.
- Böcklin, Per Johan (1796—1867), rektor, kyrkoherde, 135.
- (Böllja), Malin Nilsdotter (1500-talet), g m Truls Andersson Skrivare, 43.
- (—) Nils Larsson, 43.
- Börje Svensson, se: Pilegren.
- Böttiger, Lars Fredrik Carl Wilhelm (1807—1878), professor (litteraturhistoriker), skald, 100.
- Campbell, James Hepburn (1820—1895), nordamerikansk diplomat, minister i Stockholm 1864—1866, 120—123.
- Cavallin, Severin (1820—1886), prost, 142.
- Celsius, Anders (1701—1744), professor (astronom), 23, 26, 28 f.
- Charlotta, Hedvig Elisabeth (1759—1818), drottning av Sverige och Norge, 64 f.
- Cervantes, Miguel de C. Saavedra (1547—1616), spansk författare, 154.
- de Champs, släkten, 145.
- Arnold (f. 1580), 145.
- Charles Eugène (1837—1917), kommandörkapten, 145 f.
- Eva Charlotta, se: Skytte.
- Henri Leopold (1869—1948), generallöjtnant, 145.
- Jean Baptiste Remi (1798—1844), belgiskt hovrättsråd, 145.
- Mary Elisabeth, se: Custance.
- Chapelain, Jean (1595—1674), fransk författare, 155.
- Choraus, Mikael (1774—1806), skald, 85.
- Christian, se: Kristian.

- Christina, se Kristina.
 Christoffer, se Kristoffer.
 Claus Mortensen (sannolikt f 1499, † 1575), prost, 142.
 Colbert, Jean Baptiste (1619—1683), fransk statsman, 155.
 Cronberg, Fredrik Magnus (1668—1740), frih, generallöjtnant, landshövding, 24.
 Cronstedt, Carl Olof (1756—1820), tab 3, vice amiral, statssekreterare, kommandant på Sveaborg, 77.
 — Margareta Hedvig, se Alströmer.
 Crus, Jesper, se: Cruus af Edeby.
 Cruus af Edeby, Jesper, 37. (Ovisst om här avses Jesper Andersson (tab 8) eller Jesper Nilsson (tab 12).)
 Custance, Mary Elisabeth (1809—1895), g m belgiska hovrättsrådet Jean Baptiste Remi de Champs, 145.
 Dahl, Carl Jacob (f. 1778), prost, 108.
 Dahlgren, Carl Fredrik (1791—1844), komminister, författare, 91—93, 107.
 Dante Alighieri (1265—1321), italiensk skald, 154.
 Davis, Jefferson (1808—1889), president i USA, 123 f.
 Dillner, Johan (1785—1862), kyrkoherde, musiker, 29.
 Dimander, Anna Maria (1781—1866), g m ärkebiskop Johan Olof Wallin, 87, 98 f, 100.
 Doré (i texten felaktigt Dorée), Paul Gustave (1833—1883), fransk konstnär, 154.
 Duhre, Anders Gabriel (omkr. 1680—1739), matematiker, ekonom. författare, 22—33.
 Ebba Eriksdotter, se: Vasa.
 Eberstein, Filippa Hansdotter († omkr. 1476), g m r, rr i Norge Sigurd Jonsson (Sudreimsätten), 7 f.
 Ehrenström, Johan Albrekt (1762—1847), tab 16, kabinetssekreterare, regeringsråd, ryskt statsråd, memoarförfattare, 76, 79.
 Ekeblad, Klas Andersson, († 1614), tab. 9, hh, 37. — (av Hedåker), Kristoffer Andersson [felaktigt »Röd«], († 1548), r, rr, Gustav Vasas kansler, 20 f.
 Ekelund, Daniel (1793—1882), medicinalråd, 87 f, 116.
 Ekman, Carl Gustaf (1783—1819), räntmästare, statskommissarie, 77.
 Elin Jönsdotter, se: Välingesläkt.
 — Nilsdotter, se: Gyldenlöve.
 Elsa Nilsdotter, se: sparrar, 2.
 Elsebe Ottosdotter, se: Römer.
 Elvius, släkten, 140.
 — Per d. y. (1710—1749), matematiker, astronom, 26.
 Engelbrekt Engelbrektsson († 1436), bergsman, folklezare, 160.
 von Engeström, Lars (1751—1826), greve, tab. 1, en av rikets herrar, utrikesstatsminister, universitetskansler, 77 f.
 Erengisle Sunesson, se: Bååt.
 — (Tomasson?), se: Barun.
 Erik XIV (1533—1577), konung av Sverige, 39, 44.
 Erik Eriksson (1216—1249), konung av Sverige, 157.
 — Jepsson, 4.
 — Jönsson, se: spänne.
 — Karlsson, se: örnfot.
 — Knutsson se: Tre rosor.
 — Nilsson (1400-talet); 15.
 — Ragvaldsson, se: fargalt.
 — Sämundsson, se: Skunk.
 Erixon, Sigurd Emanuel (f 1888), professor (kulturhistoriker), 159.
 Erland Eindridsson, se: Lonnaätten.
 von Essen, Hans Henrik (1755—1824), greve, tab 31, en av rikets herrar, riksståthållare, riksmarskalk, statsråd, 77.
 Estrid Nilsdotter, se: Välinge-släkt.
 Eurén, (i texten felaktigt Eurenus), Axel (1803—1879), kyrkoherde, 113.
 Fahnehjelm, Anton Ludvig (1807—1875), tab 12, major, uppfinnare, 120, 122.
 Falkenholm, Jonas (1794—1869), tullöverinspektör, 144.
 Fallentin ensännare, 42.
 (fargalt), Erik Ragvaldsson (1400-talet), rr, 14.
 (Fasti), Jens Splid (levde 1540), 6, 11.
 Fehman, Thomas (1665—1733), justitiekansler, 25.
 von Fersen, Hans Axel (1755—1810), greve, tab 4, en av rikets herrar, riksmarskalk, generallöjtnant, 71.
 Filippa Borkvardsdotter, se: Krummedike.
 — Hansdotter, se: Eberstein.
 — Magnusdotter, se: Gren.
 Fleming, Bo († 1501), r, 7. (Folkungaätt), Benedikta Sunesdotter (1200-talet), g m Svante polk Knutsson, 157.
 — ? Katarina Knutsdotter (1300-talet?), 16.
 — Katarina Sunesdotter († 1552), drottning, konung Erik Erikssons gemål, 157.
 — Sune Folkesson († 1247), 157.
 Forsell, Carl Johan (John) Jacob (1868—1941), överintendent, operachef, barytonsångare, 143.
 Franc, Ulrik Gustaf (1736—1811), adliga ätten nr 943, tab 2, överpostdirektör, statssekreterare, 77.
 Franzén, Frans Michael (1772—1847), biskop, skald, 89, 95 f, 99, 110, 112 f.

- Fredrikson, Johan Gustaf (1832—1921), skådespelare och teaterchef, 162.
- Fredlund, Knut (f 1873), f d lektor, gr f.
- Frescobaldi, Girolamo (1583—1643), italiensk tonsättare, 143.
- Fries, Samuel Andreas (1867—1914), kyrkoherde i Oskars församling, 171.
- Fryxell, Anders (1795—1881), professor, historisk författare, 155.
- Fuchs, Thomas (1700-talet), matematiker, 25 f.
- Galle, Gunnar, (avrättad 1520), 45.
- Gaute Ivarsson, ärkebiskop i Nidarås 1475—1510, 5.
- Geijer, Erik Gustaf (1783—1847), professor (historiker), skald, 89, 91, 94, 105, 111, 155.
- Gellerstedt, Albert Theodor (1832—1914), arkitekt, konstnär, diktare, 137.
- (Gera?), Karl Knutsson (1300-talet), 16.
- Gertrud Jakobsdotter, se: Römer.
- Matsdotter, se: Römer.
- Narvesdotter, se: Römer.
- Gesa Nilsdotter, g senast 1404 m r Jöns Magnusson (leopard), 4, 15.
- (ginstyckad sköld), Jakob Fastulfsson (var död 1428), r, rr i Norge, 11.
- Gjörwell, Carl Christopher (1731—1811), biblioteks- och tidningsman, 129.
- Gotulfus rutenus (levde 1253), borgare i Söderköping, 158.
- Gren, Filippa Magnusdotter (slutet av 1400-talet), g m r och rr Bengt Rynning, 11.
- Magnus Stenarson († 1473), r, rr, 9, 11, 19.
- Gro Alfsdotter, se: Bolt-väpen.
- Grieg, Edward (1843—1907), norsk tonsättare, 143.
- Nina (1845—1935), f. Hagerup, norsk sångerska. G m tonsättaren Edward Grieg, 143.
- Gråberg, Carl Reinhold (1707—1779), kopparstickare och etsare, 26.
- Gudrun Olofsdotter (1400-talet), g m r Erland Eindridsson (Losnaätten), 7.
- Gullander, Anders Peter (1779—1862), prost, hovpredikant, 142.
- Gunhild Torkelsdotter, se: Barun.
- Gustaf I (troligen f. 1496, † 1560), konung av Sverige, 2—6, 18 f, 21, 36 f, 39, 157, 160.
- Gustaf II Adolf (1594—1632), konung av Sverige, 126.
- Gustav III (1746—1792), konung av Sverige, 60—84.
- Gustaf IV Adolf (1778—1837), konung av Sverige, 60, 63, 65, 79, 83 f.
- Gustaf Ulfsson, se: Sparre.
- (Gyldenlöve), Anna Nilsdotter (1500-talet), g m rr i Norge Erik Urup, 11.
- (—) Elin Nilsdotter (1500-talet), g m r, rr i Norge Nils Lykke, 11.
- (—), Ingeborg Nilsdotter, (1500-talet), g m hövitsmannen Peder Hansson (Litle), 6, 11.
- (—), Lucia Nilsdotter (1500-talet), g m Jens Tillufsson (Bielke), 11.
- (—), Margareta Nilsdotter (1500-talet), g r m r, rr i Norge Vincents Lunge, 2) m Jens Splid (Fasti), 11.
- (—), Nils Henriksson († 1523), r, rr och rikshovmästare i Norge, 5, 11, 17.
- Gyldenstolpe, Nils Filip (1734—1810), greve, tab. 3, en av rikets herrar, kronprins Gustaf Adolfs guvenör, landshövding, överkammarherre, 63, 77, 81.
- (Gyllenstierna af Lundholm), Görvel Eriksdotter († omkr. 1495), tab 1, g m r och rr Knut Alfsson (Tre rosor), 158.
- Gylta, Per Bengtsson (avrättad 1520), 45.
- Göran Hansson, se: Stiernsköld.
- Hagberg, Carl Peter (1778—1841), pastor primarius, professor, 87, 94, 103.
- Hagdahl, Charles Emil (1809—1897), läkare, författare, 100.
- Halbmeyer, Frans (omkring 1715—1789), stads- och artillerikirurg, 129.
- Hallberg, Hans Emil (f 1856), hovpredikant, 142.
- Hallman, Carl Israel (1732—1800), författare, 166.
- (halv lilja och stjärna), Anders Trulsson, 43.
- (— — —), Truls Andersson Skrivare (1500-talet), fogde, hh, 43.
- Hamilton af Hageby, Carl Didrik (1766—1848), frih, tab 6, överstekammarherre, landshövding, 85.
- Hans (1455—1513), konung av Sverige, Norge och Danmark, 8, 10.
- Christensen, se: Sthen.
- Sigurdsson, se: Sudreimsätten.
- Spiegelberg, se: Spiegelberg.
- Hansson (levde 1730), kammarsskrivare, 27.
- Haquini, Johannes, se: Johan.
- Harald Bengtsson, se: Igelström.
- Bengtsson, se: adliga ätten Strömfelt.
- Månsson av Stora Vånga, 44.
- Harkman, Beata Charlotta (1757—1832), g m kapten Johan Abraham Wallin, 85.
- von Hartmansdorf, Jakob August (1792—1856), tab 11, president, landshövding, statssekreterare, 100, 102 f, 106, 109, 111, 113.
- Hebbe, Per Magnus (1886—1942), bibliotekarie, 23 f, 27, 29.
- Hedberg, Frans Theodor (1828—1908), författare, 162.

- Hedenblad, Ivar Eggert (1851—1909), dirigent och tonsättare, 144.
- Hederstierna, Carl Fredrik Vilhelm (1861—1928), tab 24, utrikesminister, överståthållare, justitieråd, 148.
- Hedin, Sven Adolf (1834—1905), politiker, publicist, 151—157.
- Hedin, Sven (Svante) Anders (1822—1896), skådespelare, 167.
- Hedlinger, Johan Carl (1691—1771), hovintendent, medaljgravör, 58.
- Hedvig Elisabet Charlotta, se: Charlotta.
- von Heidenstam, Carl Gustaf Verner (1859—1940), tab 21, författare, 137 f, 143.
- von Heidenstam, Nils Gustaf (1822—1887), tab 20, överstelöjtnant, överingenjör vid lots- och fyrinrättningen, 138.
- Helena Sverkersdotter (1200-talet), g m Sune Folkesson, 157.
- Helvig († 1324), drottning, gemål till konung Magnus Ladulås, 157.
- Henrik Honningkhusen, se: Honningkhusen.
- Staffansson Pryss, se: Pryss.
- Hesselgren, Per Henrik (levde 1862), garvare, 167.
- Heurlin, Christofer Isac (1786—1860), statsråd, biskop, överhovpredikant, 96, 114.
- Hildebrand, Bengt Olof (f. 1893), docent, personhistoriker, 23 f, 28 f.
- Hjortsberg, Lars (1772—1843), skådespelare, 167.
- Hjortzberg, Anna Regina (levde 1747), g m Magnus Gabriel Björnståhl, 129.
- Hjärne, Eilif (1400-talet), 7 f.
- , Harald Gabriel (1848—1922), professor (historiker), 150.
- , Jöns († före 1448), r, rr., 7.
- Hochschild, Rutger Fredrik (1752—1806), tab 1, sekreterare vid änkedrottning Sofia Magdalenas hovexp, memoarförf., 64.
- Hollander, Sven August (1817—1896), författare, 97 f.
- Honningkhusen, Henrik (1400-talet), borgare i Reval, 19.
- Hwasser, Daniel (1817—1871), hovkamrer, 167.
- af Håkansson, Anders (1749—1813), frih, president, landshövding, 60, 62, 70 f, 73, 77—79, 84.
- Hårleman, Carl (1700—1753), frih, överintendent, arkitekt, 58.
- Hällsjö, Karl-Edvard (f 1866), f d bergslagsläkare, 98.
- (Hästehufvud), Anders Eriksson (1577—1657), guvernör, fogde, 37.
- Hörner, Christopher (1700-talet), mekaniker, 26.
- Ibsen, Henrik (1828—1906), norsk författare, 162.
- Igelström, ätten, 43, 46.
- , Harald Bengtsson, (1604—1678), överste, kammarassistentråd, 35.
- Ihre, Johan (1707—1780), tab 1, kansliråd, professor (språkforskare), 29.
- Ingeborg (levde 1566), g m Sven Jonsson i Wångh (Västervång), 39.
- Eriksdotter, se: Skunk.
- Jonsdotter, se: Sudreims-ätten.
- Nilsdotter, se: Gyldenlöve.
- Åkesdotter, se: Tott.
- Ingegerd Erlandsdotter, se: Losnaätten.
- Ingemar Andersson, se: björklöv 3 på en kvist.
- Inger Ottosdotter, se: Römer.
- Ingrid Svensdotter (levde omkr 1600) g m Jöns Svensson (Lind af Hageby), i dennes 1 gifte, 35 f, 40.
- Isberg, Karl Hagbard Vilhelm (f 1880), kyrkoherde, 142.
- Ivar Ingvardsson, se: björklöv 3 på en kvist.
- Månsson, se: liljeörn.
- Jakob Fastulfsson, se: ginstyckad sköld.
- Matsson, se: Römer.
- Johan III (1537—1592), konung av Sverige, 3, 17, 21, 38.
- Johan (Jan, Joen, Jon, Jonas, Johannes), jfr även Jöns.
- Ade [Adamsson] († före 1410), kanik, 159.
- Axelsson, se: Bielke af Åkerö.
- Bengtsson (levde 1349), 17.
- Bonde († efter 1508), borgmästare, 160.
- Bureus, se: Bureus.
- Haquini († 1432), ärkebiskop, 159.
- Hennechini (levde 1367), myntmästare, 159.
- Larsson, se: von Ridderhusen.
- Martinsson, se: Sudreims-ätten.
- Skräddare (1500-talet), 44.
- Smäsven (levde 1532), fogde, 38.
- Johanson, Klara Elisabet (1875—1948), litteraturkritiker, 133, 136.
- Juel, Margareta Ivarsdotter, g före 1491 m vpn och rr Nils Jönsson Posse, 10.
- Järta, Hans (1774—1847), statssekreterare, landshövding, riksarkivarie, författare, 106.
- Jöns (Jens), jfr även Johan
- Bengtsson, se: lejonansikte.
- Knutsson » Tre rosor.
- Magnusson » leopard.
- Splid » Fasti.
- † — Svensson [Lind af Hageby] († omkring 1625), 35—42.
- Tillufsson se: Bielke.
- Tykesson » Barun.
- Ulfsson » Roos av Ervalla.
- Snakenborg » Bååt.

- Kalmarna — Nils († före 1547) hh, 158.
 Kane, Arild, († 1496), 7 f.
 Karl VIII Knutsson (1408—1470), konung av Sverige, 38; 157, 161.
 Karl IX (1550—1611), konung av Sverige, 38, 42.
 Karl XIII (1748—1818), konung av Sverige och Norge, 60—76, 78, 80, 82 f.
 Karl XIV Johan (1763—1844), konung av Sverige och Norge, 104, 110.
 Karl XV (1826—1872), konung av Sverige och Norge, 120, 123.
 — Knutsson, se: Gera.
 — Persson [till Hageby], (levde 1603), fogde, 42.
 Karsten, Christopher Christian (1756—1827), opera-sångare, 167.
 Kart, Sven (1500-talet), fogde, 41.
 Katarina († 1252), drottning, konung Erik Erikssons gemål, 157.
 Katarina [Karin], hustru, g m 1) Jon Skräddare i Lidköping, 2) Per Nilsson till Fly, 44.
 — i Fly, hustru, 44.
 — Alfsdotter, se: Tre rosor
 — Jonsdotter se: Sudreimsätten.
 — Karlsdotter (dotter till fogden Karl Persson till Hageby), g m Fallentin (enspännare), 42.
 — Knutsdotter se: Folkungaätt.
 — Pedersdotter se: Posse.
 Kexel, Olof (1748—1796), författare, 166.
 Kierkegaard, Sören Aabye (1813—1855), dansk filosof och författare, 93.
 Kilgren, R. (1700-talet), hingstridare, 27.
 Kinberg, Carl (1835—1921), sekreterare, 144.
 Kjellström, Sven (f 1875), professor, violinist, 145.
 Klas Andersson, se: Ekeblad (av Hedåker).
 Klemming, Gustaf Edvard (1823—1893), chef för Kungl Biblioteket, 158.
 von Klinckowström, Ture Leonard (1735—1821), frih, tab 2, en av rikets herrar, överstemarskalk, president, 77.
 Klingensstierna, Erik Gustaf — i texten felaktigt E. L. — (1822—1894), tab 9, överste, 120.
 —, Samuel (1698—1765), tab 6, statssekreterare, professor (matematiker och fysiker), 23, 25, 29.
 Klingspor, Vilhelm Mauritz (1744—1814), greve, tab 2, en av rikets herrar, fältmarskalk, överståthållare, 77.
 Knut Alfsson, se: Tre rosor.
 — Andersson, se: Lillie af Ökna.
 — Jönsson, se: Tre rosor.
 Koch, kofferdikaptan, 130.
 Köersner, Gustaf Albert (1872—1929), justitieråd, 147.
 Kordzikowski, J. baltisk historiker, 127.
 Kristian I (1426—1481), konung i Danmark, Norge och Sverige, 5.
 Kristian III (1503—1559), konung i Danmark och Norge, 5 f.
 — Bengtsson, se: Oxensstierna af Eka och Lindö.
 Kristina (Kerstin, Kirstina) Hemmingsdotter, se: Tanne.
 — till Myreby, hustru, 13.
 — Karlsdotter (1600-talet), g m Jöns Svensson (Lind af Hageby) i dennes 2. gifte 35 f, 40.
 — Tykesdotter, se: Barun.
 — i Västervånga (levde omkring 1568), hustru, 39.
 Kristoffer III — »af Bayern» — (1418—1448), konung av Danmark, Norge och Sverige, 160.
 — Andersson (felaktigt »Röd»), se: Ekeblad (av Hedåker).
 Krumme, Kerstin Torstensdotter (1500-talet), g m 1) fogden Sven Kart, 2) fogden Anders Mårtensson, 41.
 Krummedike, Filippa Borkvardsdotter (1400-talet), g m r, rr i Norge Narve Jakobsson Römer, 11, 19.
 von Krusenstjerna (i texten felaktigt von Krusenstierna), Mauritz Adolf (1707—1794), tab 45, amiral, 130.
 Kröyer, Peter Severin (1851—1909), norsk-dansk målare, 143.
 Kurck, Arvid Fredrik (1735—1810), greve, tab 18, en av rikets herrar, president, 77 f.
 Kyle, Johan (levde 1490), slottsfogde, 13—15.
 Körning, Birger (levde 1474), 13.
 Lagerbring, Carl (1751—1822), greve, en av rikets herrar, statsråd, lantmarskalk, överpostdirektör, landshövding, 70, 72, 74, 76—82.
 Lagerlöf, Selma (1858—1940), författarinna, nobelpristagare, 133.
 Lake, Karl (levde 1622), tab 7, ryttmästare, 41.
 Lars (Lasse) Björnsson († efter 1483), borgmästare, 160.
 — Magnusson, se: leopard.
 Laurelius, Olof (1585—1670), biskop, 36, 45.
 (lejonansikte), Jöns Bengtsson (1300-talet?), vpn, 17.
 (—), Jöns Brudsson (levde 1351), vpn, 17.
 (Leijonhufvud), Margareta Eriksdotter (1516—1551), drottning, konung Gustaf I:s gemål, 158.
 (—), Sten Eriksson (1518—1568), frih, greve (Lewenhaupt tab 1), r, rr, ståt-hållare, 158.
 Leoncavallo, Ruggiero (1858—1919), italiensk tonsättare, 143.
 (leopard), Jöns Magnusson (levde 1404), r, 15.
 (—), Lars Magnusson (är död 1374), r, 15 f.
 (—), Magnus Larsson (1300-talet) 15.

- Leuhusen, Mårten († 1555), rådmän, 159.
- Liedbeck, Per Jacob (1802—1876), läkare, 116.
- Liedgren, Karl Gustav Emil (f 1879), professor, hymnolog, 97.
- Liljegren, Johan Gustaf (1791—1837), riksarkivarie, 129.
- Lillie (af Ökna), Agneta Knutsdotter (levde änka 1583), tab 5, g 1 (1544) m rr Ulf Henriksson [Snakenborg] (Bååt), 2 (efter 1568) m skepps-hövitmannen Sigfrid Preston (engelsman i svensk tjänst), 18.
- Knut Andersson († omkring 1546), tab 5, r och rr, 18 f, 21.
- (Lillie af Greger Matssons ätt), Anna Bengtsdotter (levde 1528), tab 3, g m 1) vpn och rr Erik Rynning, 2) ståthållaren Gudmund Pederson (Slatte), 11.
- (Lilliehöök), Ebba Månsdotter (1529—1609), tab 2, grevinna till Raseborg, g m Sten Eriksson Leijonhuvud (Lewenhaupt), 39.
- (Liljeöörn), Ivar Månsson, 20 f.
- Lincoln, Abraham (1810—1865), president i USA, 120.
- Lind, Katarina Jönsdotter, 45 f.
- , Kristina, 45 f.
- af Hageby, ätten, 34—46.
- (—), Anna Jönsdotter (1600-talet), g m ryttmästare Börje Svensson Pilegren, 35 f, 40 f.
- , Bengt (1632?—1695), tab 3, överstelöjtnant, 34, 36, 41 f.
- , Bengt (1728—1791), tab 7, överstelöjtnant, 34.
- (—), Jon Svensson († 1554), hh, 35—40, 43, 46.
- (—), Jon Svensson, († efter 1626), 35, 39 f.
- (—), Jöns Andersson, 34.
- (Lind av Hageby), Jöns Svensson († omkr. 1625), 35—42, 44.
- , Johan Jakob (1700—1766), tab 6, fänrik, 34.
- (—), Jon Jönsson (omkr. 1604—1691), tab 2, 34—36, 40—42.
- (—), Karl Jönsson († 1631), 35, 40—42.
- (—), Kristina Jönsdotter (levde 1663), g m ryttmästare Per Bengtsson Silfverbielke, 35 f, 40 f.
- (—), Ragnhild Jönsdotter († efter 1589), g m 1) Nils Ingemarsson i Orrevalla, 2) (1574) m. tullskrivare Harald Bengtsson (Strömfelt), 35—38, 43—45.
- (—), Sven Jonsson († efter 1562), 35, 38—40.
- i Västergötland, ätten, 36.
- , Anders Persson [Västgöte] (levde 1621), fogde, 36—38, 43.
- Lindeblad, Assar (1800—1848), kyrkoherde, författare, 92.
- Lindmark, August (1864—1946), skomakarmästare, 167.
- Litle, Peder Hansson († 1551), norsk hövitsman, 6, 11.
- Liwiin, Clas Johan (1781—1844), generaldirektör, författare, 91, 167.
- (Losnaätten), Erland Eindridsson († omkring 1452), r, rr i Norge, 7.
- (—) Ingegerd Erlandsdotter (1400-talet), g 2) m Arild Kane, 7 f.
- (—) Sigrid Erlandsdotter (1400-talet), g m r Bo Fleming, 7 f.
- Lucia Nilsdotter, se: Gyl-denlöve.
- Ludvig XIV (1638—1715), fransk konung, 155.
- Ludvigsson, Rasmus, se: Rasmus.
- Lundquist, Carl Fredrik (1841—1920), opera-sångare, baryton, 162.
- Lundström, Carl Jakob (1756—1800), assessor i Bergskollegium, 167.
- Lunge, Vincents († 1536), r, rr i Norge, 11.
- Lykke, Nils († 1535), r, rr, i Norge, 11.
- Lysander, Christian Albert (f 1875), kontraktsprost, e o hovpredikant.
- Lyth, Georg Wilhelm (1835—1918), instrumentmakare, politiker, 167.
- Macaulay, Thomas Babington (1800—1859), engelsk historiker och politiker, 154.
- Magdalena Karlsdotter, se: Bonde.
- Magnus Eriksson (1316—1374), konung av Sverige och Norge, 14.
- Haraldsson, biskop i Skara (levde 1543), 44 f.
- Ladulås († 1290), konung av Sverige, 160.
- Larsson, se: leopard, 5.
- Malin Nilsdotter, se: Böllja.
- Magnus Nilsson, se: Stiernkors.
- Malmström, Pehr Olof (1758—1834), professor, kyrkoherde, bibliotekarie, 106.
- Manderström, Kristoffer Rutger Ludvig (1806—1873), greve, tab 4, en av rikets herrar, utrikesstatsminister, 120.
- Marbo, Anders († efter 1550), fogde, 35, 37, 43—46.
- Truls (levde 1596), fogde, 43.
- Margareta Eriksdotter, se: Vasa.
- Ivarsdotter, se: Juel.
- Nilsdotter, se: Gyl-denlöve.
- Martin, Rudolf (levde 1906), tysk statistiker och statsvetenskapsman, 150.
- Mats Jakobsson, se: Römer.
- Pålsson (levde 1484), 13.
- Matthias Ovidi († 1350), magister, kyrkoherde, Birgittas bikt-fader, 158 f.
- Mazer, Johan (1790—1847), grosshandlare, kammarmusiker, 144.
- von Melen, Berend († 1561), r, rr, hövitsman, 158.

- Mellin, Gustaf Henric (1803—1876), prost, skald, 99.
- Menlös, Daniel (1699—1733), professor (matematiker), 25.
- Michaelsson, August (1801—1871), brukspatron, 144.
- Montgomery, Gustaf Adolf (1792—1861), tab 25, landshövding, överse, författare, 91 f, 95.
- Mortensen, Johan Martin (1864—1940), professor (litteraturhistoriker), 153.
- Munch-Petersen, Hans Vilhelm (f 1869), dansk rättslärare, 147.
- Munthe, släkten, 142.
- Mynster, Jacob Peter (1775—1854), dansk biskop, 93.
- Månesköld (af Seglinge), Karl Kristersson (1593—1671), tab 8, vice president, 37.
- Mårten Leuhusen, se: Leuhusen.
- Mårta Göransdotter, se: Stiernsköld.
- Mårta Knutsdotter, se: Trerosor.
- Möller, Gustaf (f. 1884), statsråd, tidningsman, 135.
- Mörner (af Tunna), Ludvig (1764—1823), frih, tab 7, biskop, 139.
- Narve Jakobsson, se: Römer.
- Nescher, Daniel Georg (1753—1827), överinspektör, samlare, 167.
- Nils Eskilsson, se: Banér.
- Henriksson, se: Gyldenlöve.
- Ingemarsson i Orrevala († efter 1571), 35, 38, 43.
- Larsson, se: Böllja.
- Torkelsson, se: Välingesläkt.
- Tykesson, se: Barun.
- Nilsson, Kristina, grevinna de Casa Miranda (1843—1921), sångerska, 162.
- Nilsson, Sven Johan (1859—1923), e o hovpredikant, 98.
- Nipertz, Karin Eriksdotter (levde 1484), g m r och rr Lars Axelsson Tott, 20 f.
- von Nolcken, Gustaf Adam (1733—1813), frih, tab 19, hovrättspresident, envoyé, 48.
- Nordencrantz, Anders (1697—1772), kommerseråd, nationalekonom, 30.
- Nordenflycht, Hedvig Charlotta (1718—1763), tab 1, författarinna g m amiralitetspastor Jakob Fabricius, 58.
- Nordin, Carl Gustaf (1749—1812), biskop, historiker, politiker, 77 f.
- Nyström, Nils Gustaf (1863—1927), rådman, 98.
- Nils Tomas Johan (f. 1873), protokollsekreterare, 98.
- Odhner, Clas Theodor (1836—1904), riksarkivarie, 127.
- Olaus Ulrici (1500-talet), boktryckare, 158.
- Oldenburg, Carl F. (1744—1812), handelsborgmästare i Stockholm, 167.
- Olof Björnsson, se: vinge.
- Håkansson (1400-talet), 1, 7.
- Oscar I (1799—1859), konung av Sverige och Norge, 96, 109.
- Otto Matsson, se: Römer.
- Oxenstierna (af Korsholm och Vasa), Johan Gabriel (1750—1818) greve, tab 6, en av rikets herrar, riksmarskalk, skald, 60, 70, 77.
- (— af Eka och Lindö), Kristian Bengtsson († 1520), tab 14, 1, rr, 20.
- Per (Peder, Peter, Petrus). Arvidsson, se: Stierncrantz.
- Bengtsson på Fly, 44 f.
- — se: Gylta.
- — Silfverbielke.
- Hansson, se: Little.
- Nilsson till Fly (levde 1553, var död 1558), hbs domhavande 37, 44.
- Peringskiöld, Johan (1654—1720), kansliråd, språkman, fornforskare, 58.
- Peterson—Berger, Olof Wilhelm (1867—1942), tonsättare, musikskriftställare, 144.
- Pettersson, Carl Wilhelm (1800—1872), prost, hovpredikant, 95, 113.
- Petrén, Johan Edvard (1863—1930), justitieråd, 147 f.
- Peyron, Claes Bartholomeus, adliga ätten de Pejron, tab 2, (1753—1823), ministerresident, 77.
- Pfeffer, Karl Henrik (1801—1876), hovrättsråd, 98.
- Pilegren, Börje Svensson (f omkring 1580, levde 1662), ryttmästare, 35, 40 f.
- (Porse), Katarina Pedersdotter, g 1) m Erengisle (Tomasson?), 2) (1346) m r Lars Magnusson (leopard), 15.
- Posse, ätten, 2, 9, 12.
- Posse, Anna Axelsson, 14: anm 3.
- Axel Nilsson (levde 1551, var död 1553), tab 3, vpn, rr, 3, 5—7, 11, 14 f, 17—19, 21.
- Gertrud Nilsdotter, tab 2, g m vpn Göran Hansson Stiernsköld, 11, 15, 18, 21.
- Jöns Lage (levde 1476), tab 1, 1, 4, 12, 14—16, 18.
- Knut Axelsson († 1595), tab 3, 1, landshövding, 2, 6, 12.
- Knut Jönsson († 1500), tab 1, vpn, rr, slotts hövitsman, 3 f, 12 f, 15 f.
- Margareta Axelsson (1548—1575), tab 3, g m r och rr Johan Axelsson Bielke (af Åkerö), 18.
- Nils Jönsson, († omkr. 1493), tab 2, vpn, rr, 4 f, 7—12, 15, 17 f.
- (af Säby), Nils (1739—1818), greve (ej introducerad), tab 22, en av rikets herrar, t f riksmarskalk, överstekammarherre, 77.

- Pryss, Henrik Staffansson († efter 1579), borgmästare, 159.
- Puccini, Giacomo (1858—1924), italiensk operakompositör, 143.
- Quensel, Johan Oskar (1845—1915), professor (teolog), 143.
- Quiding, Nils Herman (1808—1886), jurist, författare, 135.
- Raab, Axel Arvid (1793—1836), tab 6, kapten, bellmansångare, 167.
- Rabenius, Nils (1648—1717), hovpredikant, historisk samlare, urkunds förfalskare, 139.
- Ragnhild Bengtsdotter, hustru, 44.
- Ramborg i Hälleby, g m Nils Larsson Böllja, 43.
- Rasmus Ludvigsson (f före 1520, † 1594), genealog och krönikeskrivare, 2—6, 8—10, 12 f, 16—19, 21.
- Ravid Fasbjörnsson (avrättad 1471), 160.
- Reuter (af Skälboö), Johan Henriksson (1585—1644), tab 2, överste, ståt-hållare, 37.
- Reuterholm, Gustaf Adolf (1756—1813), frih, tab 2, en av rikets herrar, president, 66, 75—80, 82—84.
- Gustaf Gottfrid (1721—1803), frih, tab 4, landshövding, 55.
- von Ridderhusen, Johan Larsson (1588—1648), riddarhussekreterare, 37.
- Rietz, Johan Ernst (1815—1868), prost, språkman, 142.
- Rinman, Raguel Ulrik (1778—1847), lagman, 100.
- Ristori, Adelaide (1822—1906), italiensk skådespelerska, 162.
- af Robson, Carl Magnus (1776—1840), tab 3, vice president, 167.
- Rogberg, Carl Georg (1789—1834), professor, (teolog), 102, 109.
- Olof Erland (1787—1863), prost, hovpredikant, 87.
- Rohrbach, Paul (f 1869?), tysk statsvetenskapsman, 150.
- Roman, släkten, 35, 43.
- Arvid Persson, se: Stierncrantz.
- Börje Persson (1591—1663), borgmästare, 43.
- (Rommel; oxhuvud), Abraham Pedersson, (1500-talet), 11, 19.
- (Roos av Ervalla), Brita Jönsdotter, (levde 1580 † snart därefter), tab 5. G m 1) r Erik Nilsson (Gyllenstierna af Lundholm), 2) rr Måns Bryntesson (Lilliehöök af Fär-dala), 3) r och rr, Gustav Vasas kansler, Kristoffer Andersson (Ekeblad av Hedåker), 20 f.
- (— — —). Jöns Ulfsson (levde 1500, men var död 1508), tab 5, r, 20.
- Rosenius, Carl Olof (1816—1868), lekmannapredikant, 93.
- Rosén von Rosenstein, Carl (1766—1836), tab 2, ärkebiskop, 93, 104, 110.
- — — Nils (1752—1824), landshövding, statssekreterare, 63, 81, 85.
- Rudbeck, Carl Fredrik — i texten felaktigt Gustaf — (1755—1814), frih, tab 18, major, 129, 131.
- Olof d y (1660—1740), tab 1, professor (botanist), språkforskare, 28.
- Rudenschöld, Magdalena Charlotta (1766—1823), tab 1, hovfröken, 79.
- Ruuth, Erik (1746—1820), greve, tab 1, en av rikets herrar, överstemarskalk, generalguvenör, president, 77.
- Ryning, Bengt († 1505), tab 4, r, rr, 9—11, 18.
- Erik (avrättad 1520), tab 5 vpn, rr, 11.
- Ryning, Märta Eriksdotter (1518—1564), tab 5, g m 1) Abraham Pedersson Rommel; 2) rr Jakob Turesson Rosengren, 11, 19.
- Nils († 1578), tab 6, furstligt råd, 19.
- Rytter, Johan Henriksson, se: Reuter.
- (Röd), Kristoffer Andersson, se: Ekeblad av Hedåker.
- Römer, norsk ätt, 2, 9, 11, 19.
- jfr: Jakob Fastulffson (ginstyckad sköld).
- Elsebe Ottosdotter († omkring 1448), g m r och rr i Norge Jakob Fastulffson (ginstyckad sköld), 11.
- Gertrud Jakobsdotter (1400-talet), g 2) m vpn Magnus Hogenskild, 10 f.
- Gertrud Matsdotter, g 1472 med vpn och rr Nils Jönsson Posse, 5, 7—9, 11, 17 f.
- Gertrud Narvesdotter (levde 1502), g m r och rr Magnus Stensson Gren, 9, 11, 17—19.
- Inger Ottosdotter († 1555), g m r, rr och rikshovmästaren i Norge Magnus Henriksson Gyl-denlöve, 5 f, 17 f.
- Jakob Matsson (levde 1498), norsk kanik, 5, 7, 11.
- Mats Jakobsson (levde 1455), r, rr i Norge, 5—8, 11.
- Narve Jakobsson (levde 1444), r, rr i Norge, 11.
- Otto Matsson (levde 1508, var död 1512), r, rr i Norge, 5—11, 19.
- Sabelström, Johan Israel (1810—1890), kyrkoherde, 139.
- Sackenhjelm (urspr Sack, ej introducerad), Gottfrid (1728—1777), överdirektör, 167.
- Sandberg, Anders (1797—1876), prost, 139.

- Sarasate, Pablo Martín de Navascués (1844—1908), spansk violinist, 162.
- Schartau, Henrik (1757—1825), prost, 92.
- Scheffer, Henrik Teofilus (1710—1759), kemist, 26.
- Schlesinger, Ernst (1857—1943), kapten, 144.
- Scholander, Fredrik Wilhelm (1816—1881), arkitekt, 167.
- Schröder, Johan Henrik (1791—1857), professor, bibliotekarie, arkeolog, 104, 116.
- Schröderheim, Elis (1747—1795), landshövding, stadssekreterare, 61—63, 65—68, 70, 73, 75, 77, 81—83.
- Schultze, J. P., rektor, 87.
- Schönberg, Anders (1737—1811), tab 6, kansliråd, riksheraldiker, rikshistoriograf, 47 f, 57.
- Seraphim, August, baltisk historiker, 127.
- Ernst, baltisk historiker, 126 f.
- Seward, William Henry (1801—1872), nordamerikansk utrikesminister, 122.
- Shaffner, Taliaferro Preston (1818—1881), amerikansk överste, uppfinnare, 119, 125.
- Sherman, William Tecumseh (1820—1891), nordamerikansk generallöjtnant, 120.
- Sigismund (1566—1632), konung i Sverige och Polen, 128.
- Sigrid Erlandsdotter, se: Losnaätten.
- Sigurd Jonsson, se: Sudreimsätten.
- Silverbielke, Per Bengtsson, (levde 1648), 35, 41.
- Silverling, Jonas (1703—1760), guldsmed, sigillgravör, dosfabrikör, 26.
- Sixtus V., eg. Filice Peretti (1521—1590), påve, 113.
- Sjöbring, Per (1776—1842), professor (orientalist), 110.
- Sjögren, Karl Johan Vilhelm (1866—1929), justitieråd, 147.
- (Skunk), Erik Sämundsson (1400-talet), vpn, 4, 15.
- (—), Ingeborg Eriksdotter (1400-talet), g m vpn och rr Jöns Knutsson Tre rosor, 15.
- Skytte, Olof, 13.
- (af Sätra), Carl Magnus, (1809—1895), tab 27, överste, 146.
- (—) Eva Charlotta (1847—1922), g m kommandörkapten Charles Eugène de Champs, 146.
- (snedrutor 3?), Bengt Algotsson (1400-talet), vpn, 4.
- Sotberg, Erik, se: af Sotberg.
- af Sotberg, Erik (1724—1781), kansliråd, språkforskare, 30.
- Sparre, ätt, 2.
- Fredrik (1731—1803), greve, tab 1, rikskansler, 77 f.
- (—) Gustaf Ulfsson (levde 1469), r, rr, 161.
- (— af Rossvik), Lars Sigge-
sson d y († 1554), tab 5, r, 1.
- (sparrar, 2), Elsa Nilsdotter (1500-talet), g m vpn och rr Axel Nilsson Posse i dennes r. äkten-
skap, 14.
- Spegelberg, Hans († 1548), biskop Brasks sekreterare, 159.
- Spencer, Herbert (1820—1903), engelsk filosof, 134.
- (spets nedifrån), Torsten Simonsson (1400-talet), 4.
- Spångberg, Karl Valfred († 1871), journalist, författare, 152, 155.
- (spänne), Erik Jönsson (1400-talet), vpn, 4.
- Stenberg, Steno Johannes (1870—1940), justitieminister, justitieråd, 147.
- Stenbock, Gustaf Leonard (1711—1758), greve, tab 55, vice landshövding, 30.
- Sthen, Hans Christensen (sannolikt f 1544, † 1610), prost, 142.
- Stierncrantz, ätten, 35, 43.
- Arvid Adrian (1755—1785), tab 3, löjtnant, skald, 167.
- (—) Arvid Persson (1587—1655), tab 1, landsbokhållare, 43.
- Gustaf Fabian (1751—1800), tab 3, kapten, 167.
- (—) Per Arvidsson (levde 1605), tab 1, borgmästare, krigskommissarie, 43.
- (Stiernkors), Magnus Nilsson († 1500) biskop i Åbo, 20.
- (Stiernsköld), Göran Hansson († 1517), vpn, 11, 15, 18, 21.
- (—) Märta Göransdotter, (levde änka 1546), tab 2, g m 1) Erik Persson (Örnflycht), 2) r och rr Knut Andersson (Lillie af Ökna), 18 f, 21.
- Stiernstolpe, Jonas Magnus (1777—1831), i. expsekreterare, skald, 167.
- Stjernberg, Nils Fredrik (1873—1943), professor (rättslärd), 150.
- Strandberg, Carl Vilhelm August, pseudonym »Talis Qualis» (1818—1877), skald, 167.
- (stridshammare mellan 2 hästskor), Anders Märten-
sens (adlad 1569), fogde, 41.
- Strindberg, Johan August (1849—1912), författare, 162.
- Ström, Bror Anton (1803—1873), major, 98.
- Johanna (f 1843), g m rådmannen Nils Gustaf Nyström, 98.
- Strömfelt, ätten, 43—45.
- (—) Harald Bengtsson (levde 1574), tullskrivare, 35, 38 f, 43 f.
- (stubble), Anders Ragvaldsson († efter 1488), vpn, hh, 161.
- Sture (Natt och Dag-slåkten), Nils Bosson († 1494), r, rr, hövitsman, 161.
- (—), Svante Nilsson († 1512), r, riksföreståndare, 161.

- Sture (sjöblad, 3), Brita Gustafsdotter, (levde 1498), g m 1) r och rr David Bengtsson Oxenstierna af Eka och Lindö, 2) vpn och rr Knut Jönsson Posse, 4.
- (—), Sten (Gustafsson) d ä (f. omkring 1440, † 1503), riksföreståndare, 7.
- Sudreimsätten, 8.
- (—), Hans Sigurdsson († 1465), sid 7—9, 19.
- (—), Ingeborg Jonsdotter, (1400-talet), g m r Olof Håkansson, 7.
- (—), Jon Martinsson (levde 1405), r, rr i Norge, 7 f.
- (—), Katarina Jonsdotter, (levde 1455), g m 1) r, rr i Norge Alf Haraldsson (Bolt-vapen), 2) rr Jöns Hjärne, 7.
- (—), Sigurd Jonsson († omkring 1453), r, Norges riksföreståndare, 7—9.
- Sundberg, Eugène (1813—1883), grosshandlare, 144.
- Sune Folkesson, 157.
- Svan, Arvid (1542—1610), kammarråd, 37, 43 f.
- Svanberg, Conrad Theodor (levde 1889), spegelfabrikör, 167.
- Svantepolk Knutsson († 1310), r, rr, lagman, 157.
- Sven Andersson på Stybbe (levde 1609), 37.
- Jonsson, se: Lind af Hageby.
- Jonsson i Stora Vånga (levde 1624), 35, 39.
- Karlsson till Karta—Karstorp, (1600-talet), fogde, 35, 41.
- Tanne, Hemming, (1200? och) 1300-talet, vpn, 16.
- Kristina Hemmingsdotter (levde 1347), g m Brynolf Haraldsson, 16 f.
- Taube, Didrik Henrik — i texten felaktigt Hennig — (1711—1781), greve, tab 2, amiral, landshövding, 130.
- Taubé (af Odenkat), Evert Vilhelm (1737—1799), frih, tab 3, generallöjtnant, överstekammarjunkare, 60, 63—65, 68 f, 71, 73, 75, 77, 81, 84.
- Tegnér, Esaias (1782—1846), biskop, skald, 88 f, 91, 99 f, 114, 154.
- Esaias Magnus (1800—1866), hovpredikant, kyrkoherde, 89, 100.
- Thomæus, Jöran Jacob (1786—1845), kyrkoherde, 92 f.
- Thomander, Johan Henrik (1798—1865), biskop, politiker, 109.
- Tillas, Daniel (1712—1772), frih, tab 1, landshövding, riksheraldiker, 47, 56 f.
- Olof (1719—1790), frih, tab 2, överste, 56.
- Toll, Johan Christoffer (1743—1817), greve, en av rikets herrar, fältmarskalk, 77.
- Torkel Barun, se: Vålinge-släkt.
- Erengislesson, se: Barun.
- Tykesson, se: Barun.
- Torsten Simonsson, se: spets nedifrån.
- (Tott), Axel Larsson (levde 1509), vpn, rr, 20 f.
- (—), Hans Åkesson († 1551), r, rr, lagman, 20.
- (—), Ingeborg Larsdotter, g m 1) r Jöns Ulfsson Roos av Ervalla, 2) (senast 1506) rr Nils Eskilsson Banér, 20 f.
- (—), Ingeborg Åkesdotter († 1507), g m Sveriges riksföreståndare Sten Sture d ä, 7.
- (—), Karin Axelsdotter († 1558), g m 1) Ivar Månsson (liljeörn), 2) r och rr Hans Claesson Bielkenstierna, 20 f.
- (—), Lars (Laurens) Axelson († 1482), r, rr, 19 f.
- (—), Margareta Larsdotter (1400-talet), g m r och rr Kristian Bengtsson Oxenstierna af Eka och Lindö, 20 f.
- Trebelli, Zelia Thérèse, konståtnärsmann för Zelia Gilbert (1838—1892), 162.
- (Tre rosor), ätten, 2, 9, 16.
- (—), Alf Knutsson († omkring 1496), r, rr i Norge, 7 f.
- (—), Erik Knutsson (av-rättad 1520), 158.
- (—), Jöns Knutsson († omkring 1497), rr, hövitsman, 9, 14 f.
- (—), Katarina Alfssdotter (1500-talet), 8.
- (—), Knut Alfsson († 1502), r, rr, ståthållare, 158.
- (—), Knut Jönsson (levde 1438), vpn, rr, 7 f, 15.
- (—), Märta Knutsdotter (1400-talet), g m vpn Jöns Lage Posse, 12, 14 f.
- Triewald, Mårten (1691—1747), mekaniker, 25.
- Trolle, ätten, 1.
- Trolle-Wachtmeister Carl Axel (1754—1810), greve, tab 27, en av rikets herrar, riksdrots, justitiestatsminister, universitetskansler, 60, 62, 66—70, 73 f, 76—78, 80 f, 83.
- Truls Andersson Skrivare, se: halv lilja och stjärna.
- Trygger, Ernst (1857—1943), statsminister, universitetskansler, justitieråd, 147 f.
- Ugerup, se: Urup.
- af Ugglas, Samuel (1750—1812), greve, tab 1, en av rikets herrar, överståthållare, 77.
- Urup (Ugerup), Erik († 1571), rr i Norge, 6, 11.
- Valerius, Johan David (1776—1852), departementschef, skald, 167.
- (Vasa), Ebba Eriksdotter († 1549), g m r och rr Erik Abrahamsson Leijonhufvud, 158.
- (—), Gustaf Eriksson, se Gustaf I.

- (Vasa), Margareta Eriksdotter († efter 1542), g m 1) Erik Knutsson Tre rosor, 2) r och rr Berend von Melen, 158.
- Verdi, Giuseppe (1813—1901), italiensk tonsättare, 143.
- (vinge), Olof Björnsson (troligen † före 1498), lagman, 14.
- (Vinstorpa-släkt, yngre), Anna Axelsdotter (begravd 1582), g m vpn och rr Axel Nilsson Posse i dennes 2. äkthskap, 14 f, 18.
- (—), Axel Matsson (levde 1523), r, rr, 12, 14. (Välinge-släkt), jfr även Barun.
- (—), Elin Jönsdotter (1400-talet), g m Erik Nilsson, 15.
- (—), Estrid Nilsdotter (1400-talet), g m vpn Erik Sämundsson (Skunk), 15.
- (—), Jöns Tykesson Barun (levde troligen 1442), 15.
- (—), Kristina Tykesdotter (1400-talet), 15.
- (—), Nils Torkelsson Barun (levde 1489), vpn, 13, 15.
- (—), Nils Tykesson (levde 1433), lagman, 15.
- (—), Torkel Barun (1400-talet), 15.
- Wachtmeister, Carl Axel, se: Trolle-Wachtmeister.
- Wallin, Anna Maria, se: Dimander.
- Beata Charlotta, se: Harkman.
- Carl Oscar (1810—1868), överste i rysk tjänst, 104.
- Carl Widich (1781—1816), kapten, 104.
- Johan Abraham (1756—1826), kapten, 85.
- Johan Olof (1779—1839), ärkebiskop, skald, 85—118.
- Wallquist, Olof (1755—1800), biskop, politiker, 77.
- Wedberg, Carl Otto Birger (1872—1945), justitieråd, 149.
- Westerstrand, Sven Peter [Pehr] (1785—1857), president, författare, teaterchef, 167.
- Westman, Karl Gustaf (1876—1944), statsråd, professor (rättshistoriker), 149.
- Wienlawski, Henryk (1835—1880), polsk-judisk violinist och tonsättare, 162.
- Wieselgren, Peter (1800—1877), domprost, vice bibliotekarie, litteratur- och kulturhistoriker, nykterhetsivrare, 92.
- Wijkander, Carl Oscar (1826—1899), författare, 162.
- Wikander Wallin, Margareta Wilhelmina (f 1811), g m major Bror Anton Ström, 98.
- af Wingård, Carl Fredrik (1781—1851), ärkebiskop, politiker, 91 f, 96, 104, 110 f.
- Wood, Bradford Ripley (1800—1889), nordamerikansk diplomat, 121 f.
- Wrangel (af Salmis), Karl Gustav (1613—1676), greve, tab 3, fältherre, riksråd, 128.
- (—), Herman (f 1583, 1584 eller 1587, † 1643), greve, tab 2, riksråd, generalguvenör, 128.
- (af Sauss), Anton Johan (1724—1799), greve, tab 8, en av rikets herrar, amiral, 130.
- Wagner, Elin (1882—1949), författarinna, 133, 136.
- Zibet, Christoffer Bogislaus (1740—1809), frih, hovkansler, statssekreterare, 77.
- Zorn, Anders Leonard (1860—1920), konstnär, 143.
- (örnfot), Erik Karlsson († efter 1389), r, rr, lagman, 158.

PERSONHISTORISK TIDSKRIFT

FYRTIOSJUNDE ÅRGÅNGEN

1949

UTGIVEN AV

PERSONHISTORISKA SAMFUNDET

GENOM

UNO WILLERS

STOCKHOLM 1949—1950.

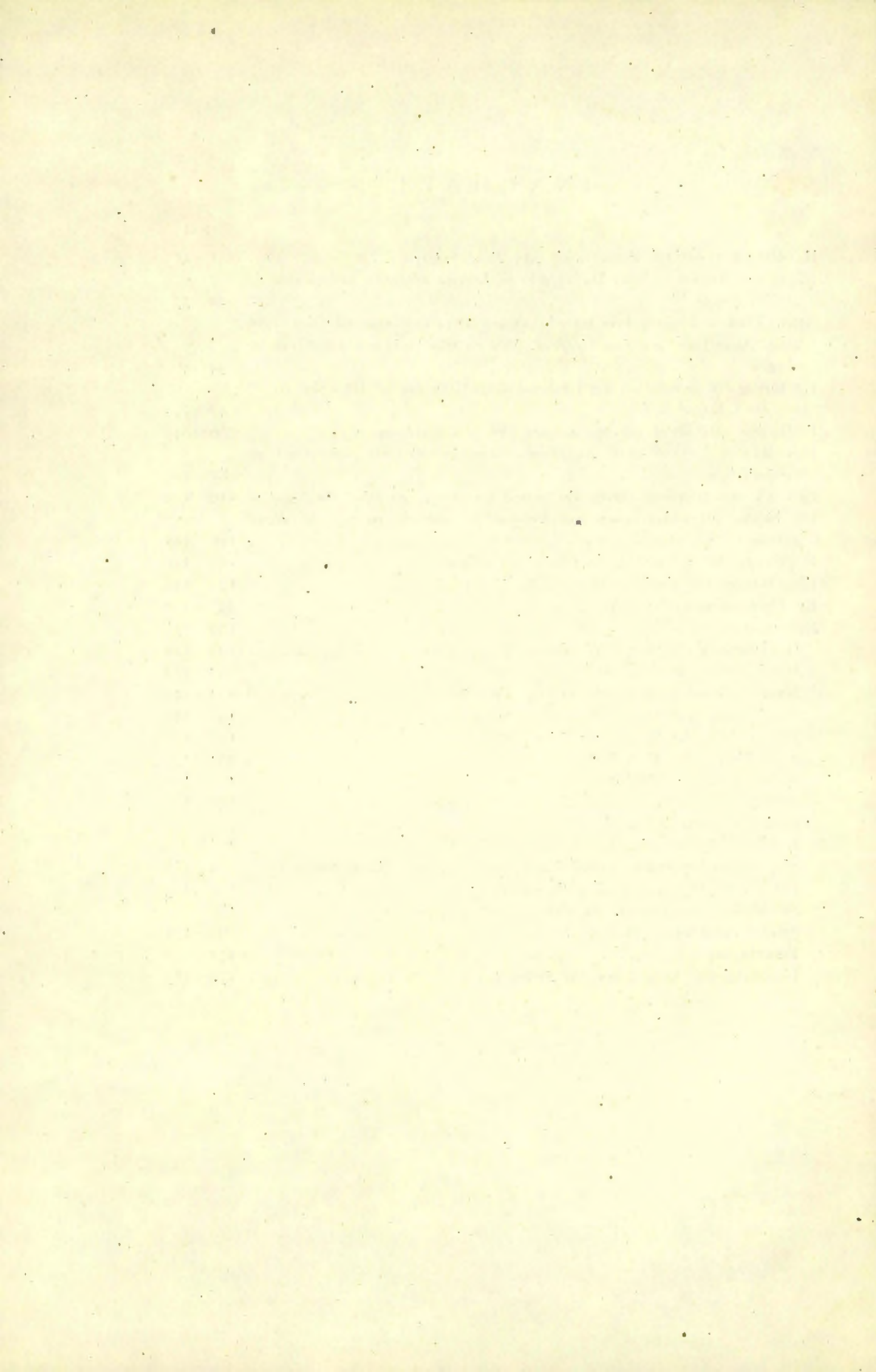
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

490130

UTGIVEN MED STATSUNDERSTÖD

INNEHÅLL

	Sid.
Handlingar ur släkten Posses arkiv. Av <i>Paul Sjögren</i>	1—21
Något om Anders Gabriel Duhre och en honom tillägnad latinsk dikt av <i>Anders Grape</i>	22—33
Ätten Lind af Hageby före introduktionen 1634 och dess släktskap med ätten Appelbom. Av <i>Fan Liedgren</i> . Med en släkttavla och 2 sigillavbild- ningar	34—46
Ett förslag till instruktion för riksheraldikern från Gustaf III:s tid. Av <i>C.</i> <i>G. U. Scheffer</i>	47—59
Kodicillen till Gustaf III:s testamente. Av <i>Sten Carlsson</i>	60—84
Den åldrade J. O. Wallin. Av <i>Daniel Almqvist</i> . Med ett porträtt och en facsimilebild	85—118
Carl XV och Jefferson Davis. En episod från 1864. Av <i>Olof von Feilitzen</i>	119—125
Ett bidrag till kännedomen om Volmar Farensbachs papper. Av <i>Bertil</i> <i>Broomé</i>	126—128
Magnus Gustaf Björnsthål. Av <i>Christian Callmer</i>	129—132
Elin Wägner om Fredrika Bremer. Av <i>Uno Willers</i>	133—136
Ett Heidenstam-porträtt. Av <i>U. W.</i>	137—138
Recensioner	139—171
Herdaminnen. Av <i>Bengt Hildebrand</i>	139—142
Hugo Alfvéns minnen. Av <i>B. Lundgren</i>	143—144
Mazerska kvartettsällskapet. Av <i>Åke Vreiblad</i>	144—145
Om släkten de Champs. Av <i>Curt Kempff</i>	145—146
Juristprofiler. Av <i>B. G. Cederström</i>	147—151
S. A. Hedin. Av <i>B. G. Cederström</i>	151—157
Söderköpings medeltidshistoria. Av <i>Fan Liedgren</i>	157—159
Arboga stads äldsta historia. Av <i>Fan Liedgren</i>	160—161
Strängnäs gymnasii matrikel 1700—1730. Av <i>Fan Liedgren</i>	161
Erik af Edholms minnen. Av <i>Torgny Höjer</i>	162
Stockholms borgerskap under Sturetiden. Av <i>Hans Gillingstam</i>	162—166
Par Bricole. Av <i>Nils Ludvig Rasmusson</i>	166—167
Stockholms hantverkare. Av <i>Folke Lindberg</i>	167
Smärre recensioner. Av <i>Uno Willers</i>	168—171
Föreningsnotis	171
Personregister. Av <i>Edvard Du Riets</i>	172—183

Medlemsavgiften i Personhistoriska Samfundet är kr. 10:— pr år + 50 öre för porto och uttages såsom postförskott för Personhistorisk Tidskrift. Önskan om inträde anmäles till Samfundets styrelse under adress: Nobelbiblioteket, Börshuset, Stockholm 2. Bokhandelspris för löpande årgång är kr. 12:50.